

Pitäjä pitäjältä

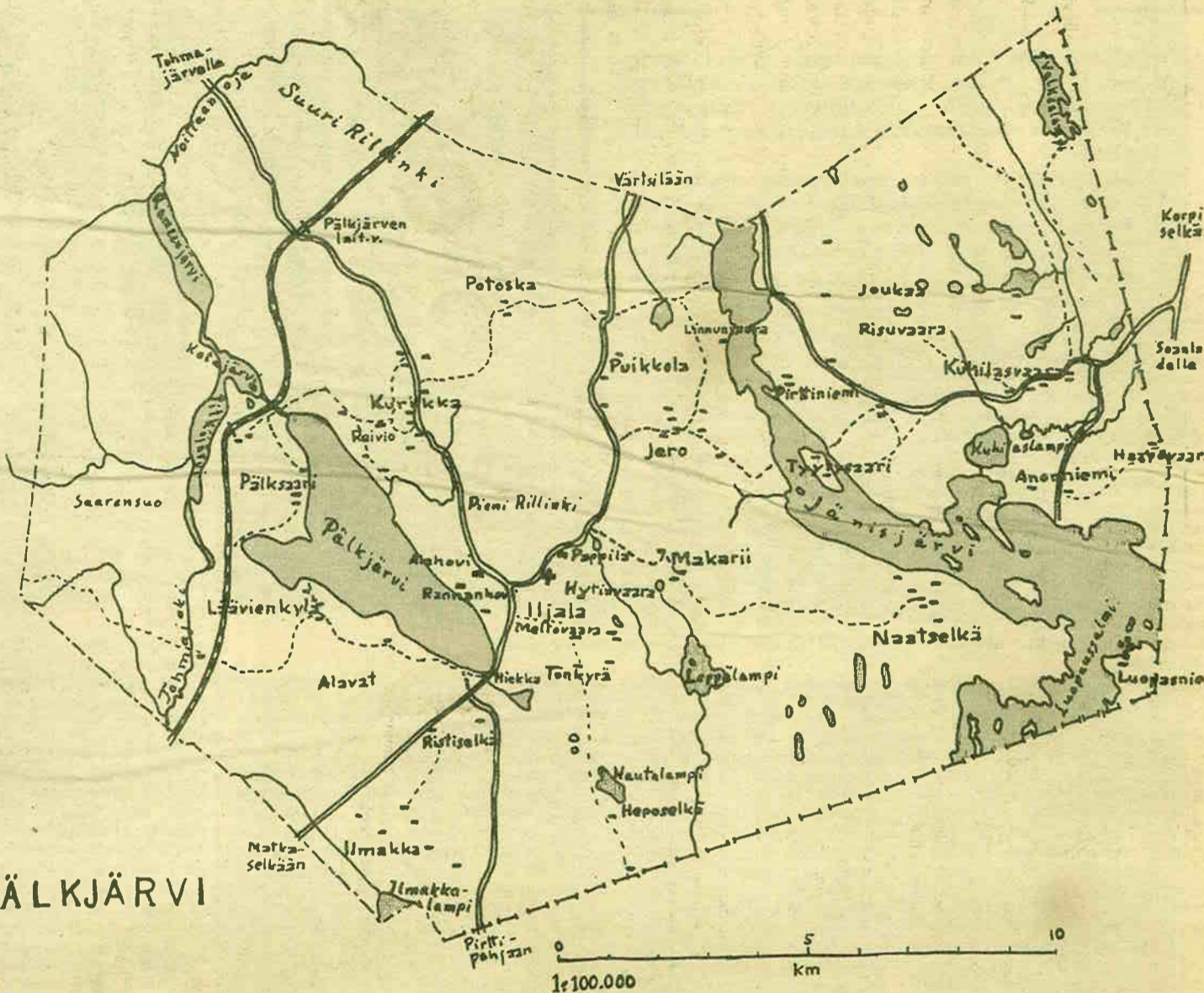
PÄLKJÄRVI

oli pieni pitäjä

Laatokan-Karjalan luoteispuolella, nykyisen valtakunnan rajan tuntumassa. Sen alue on aikaisemmin ulottunut muinaisen tulivuoren purkauksessa syntyneen Jänisjärven pohjoisosan länsi- ja itäpuolelle. Se on lähes 400-vuotisen historiansa aikana saanut kestää monet rajan kirot. Valtakuntien raja on ollut milloin sen etelä- milloin pohjoispuolella.

Pälkjärven kunta rajoittui Värtsilän kuntaan pohjoisessa, Soanlahden kuntaan koillisessa, Ruskealan kuntaan etelässä, Kiteen kuntaan lounaassa ja Tohmajärven kuntaan lännessä. Pälkjärven kunnan pinta-ala oli aikaisemmin 263,10 km². Viljeltyä maata oli 2.578 ha. Väkiluku oli korkeimmillaan v. 1925 vaiheilla n. 2.850 henkeä.

Vuoden 1936 alusta Pälkjärven kunnasta erotettiin Jänisjärven itäpuolinen osa ja liitettiin Värtsilän kuntaan. Tämän liitosalueen menetyks vähensi kunnan aluetta noin kolmasosalla. Väkiluvussa se myöskin aiheutti yli 600 henkilön vähenemisen. Edelleen väkiluku vuosi vuodelta väheni, joten se talvisodan alussa oli vajaa 2.000 henkeä.

PÄLKJÄRVI

VESISTÖJÄ

oli Pälkjärven kunnassa: Jänisjärven pohjoisosa oli kunnan sisällä ennen itäisen alueen Värtsilään liittämistä, edelleen Pälkjärvi, Rämeenjärvi, Kotajärvi ja Pitkäjärvi, jotka olivat kunnan rajojen sisällä. Pitkäjärvestä jatkuivat Tohmajoki etelään, samoin Pälkjärvestä Kotajärveen lyhyt joki, molemmat olivat puutarvan uitolle sopivia. Lisäksi kun-

nan alueella oli useita pikkulampia, suurimmat niistä Valkealampi, Kuhilaslampi, Leppälampi, Hautalampi ja Ilmakkalampi, jota myöskin Kyyrönlammeksi nimitettiin. Ilmakkalammen toinen puoli oli Ruskealan kunnan puolella.

LIIKENNEVÄYLÄ

olivat Karjalan rata, joka jatkui kunnan länsiosan kautta Viipurista Nurmekseen ja edelleen, Pälkjärven kunnan alueella oli kaksi liikennepaikkaa, Pälksaaren ja Pälkjärven pysäkit. Maanteitä oli Tohmajärveltä Kurikan kylän, kirkonkylän ja Ilmakan kautta Sortavalaan vievä maantie. Tästä tiestä erkani kirkonkylässä Puikkolan kylän kautta Värtsilään vievä maantie. Pälkjärven kaakkoispään seutuilla Hiekassa erkani ns. vanhamaantie, joka vei Pirttipohjaan. Näiltä maanteiltä oli jokaiseen kyliin kyläntiet. Ilmakan kylän halki rakennettiin vähän ennen talvisotaa uusi kylätie, joka yhdisti Matkaselkään ja Pirttipohjaan vievät tiet.

PÄLKJÄRVEN MAISEMA

oli yleensä kumpuilevaa mäkimaisemaa, ei mitään jyrkkiä vuoria. Maaperä oli enimmäkseen hikevää, hyväkasvuista lehtomaata. Mäkien väliset alavat olivat hyviä suoviljelysalueita. Kunnan länsirajalla Saarensuo ja pohjoisrajalla Rillinki olivat suurimmat suoalueet, joissa kesäisin oli lakkamarjaa.

VÄESTÖN ELINKEINOT

olivat maanviljelys ja karjanhoito. Kalastustakin harjoitettiin oman ta-

louden tarpeiden lisäksi myyntiäkin varten. Maanviljelystä ei liioin haitannut kuivuus, kun maaperä oli hikevää, niin se pidatti tuoreuttaan. Halla ei myöskään tehnyt tuhojaan, kun suurimmat suot olivat kauempana viljelysalueista. Karjanhoito oli Pälkjärvellä korkealle kehitetty. Oliin Pälkjärvi v. 1933 karjanhoidossa kiivennyt ensimmäiselle tilalle koko Pohjois-Karjalassa. Siitoseläimiksi oli myyty huomattavia määriä eri paikkakunnille, myöskin Venäjälle. Perunan viljelemiseen Pälkjärven maat olivat hyvin sopivat. Varsinkin Makariin ja Ilmakan kylistä vietiin perunaa Sortavalaan ja oli se siellä hyvässä maineessa.

VARSINAISTA TEOLLISUUTTA

Pälkjärvellä ei ollut. Oli kuitenkin osuusmeijeri ja siinä saha, jotka paikkakunnan tarpeet tyydyttivät. Työväestö kunnan pohjoispuolelta kävi töissä Värtsilässä ja eteläpuolelta Ruskealan marmorilouhoksella. Suurimpia laitoksia Pälkjärvellä oli Pälksaaren piirimielisairaala.

KYLÄT

maarekisterin mukaan olivat: Anonniemi, Iljala, Jero, Kuhilasvaara, Kurikka, Makariin, Naatselkä, Potoska, Puikkola, Pälksaari ja Tyytysaari. Anonniemestä osia, Kuhilasvaara ja Tyytysaari joutuivat alueellitoksessa Värtsilän kuntaan. Asutuksen suhteen kylä oli enemmän, Ilmikka ja

äävii. Iljala oli varsinainen kirkonkylä ja Ilmakan useimmat talot kuuluivat Iljalaan ja muutamat talot Pälksaaren, samoin Lääviin talot osaksi Iljalaan ja osaksi Pälksaaren. Pälkjärvellä oli kansakouluja: Iljalan, Ilmakan, Jero-Puikkolan, Kuhilasvaaran, Kurikan, Makariin ja Risuvaaran kansakoulut. Kuhilasvaaran ja Risuvaaran koulut olivat Värtsilään liitetyillä alueella.

Edellä on esitetty eräitä piirteitä Pälkjärven kunnasta, sen asukkaista ja heidän elinkeinoistaan.

TALVISODAN PÄÄTTYNYÄ,

kun kunnan väestö joutui evakotielle, määräsi valtiolta kunnan hoitokunnan niissä oloissa hoitamaan kunnalle kuuluvia tehtäviä. Jatkosodan aikana, kun luovutettua aluetta vallattiin takaisin, asetettiin kuntaan sotilashallinnon alainen kunnan esikunta, joka ohjasi kuntaan uudelleen asutusta, apunaan kunnan hoitokunta. Tätä uutta asutusta ja jälleenrakentamista ryhdyttiin innokkaasti suorittamaan. Kun kunnan alue oli toistamiseen valloittajalle luovutettu, seurasi tästä, että kunta oli virallisesti lakkautettava. Kunnan hoitokunnan oli tehtävä kunnan loppuselvitys, arkisto järjestettävä ja toimitettava Maakunta-arkistoon. Kunnat lakkautettiin virallisesti 30. päivänä syyskuuta 1948. Silloin Pälkjärven kuntakin lakkasi olemasta ja nimi jäi vain historian lehdille. — E. K.

Pälkjärven pitäjätseuran lippu vihittiin 6. 7. 1969 seuran 20-vuotisjuhlassa Joensuussa.

Pälkjärven pitäjäseuralla oma lippu ja pitäjänhistoriakirja

— PÄLKJÄRVELÄISET evakuoivat v. 1918 sankaripatsaansa Tohmajärven kirkkopuistoon —

Karjalaisen siirtoväen saadessa uusia pysyviä asuinpaikkoja heräsi monen mielessä ajatus keskinäisestä yhteydenpidosta sekä taloudellisten kysymysten merkeissä että ennenkaikkea henkisten arvojen säilyttämiseksi.

Pälkjärveläisetkin, jotka suurimmalta osalta ovat sijoittuneet Joensuun ympäristökuntiin, Karjalan Liiton kehoitusta noudattaen kokoontuivat Joensuussa huhtik. 30. pnä 1949 Osuusliike Pohjois-Karjalan ravintolaan perustamaan omaa pitäjäseuraa.

Kokouksen koollekutsujana oli ent. Pälkjärven kunnan hoitokunnan puheenjohtaja Eino Kortelainen, joka vuosikymmenien ajan ennen sotia kunnallismiehenä Pälkjärvellä sekä sotien aikana ja niiden jälkeen pälkjärveläisten asioiden hoitajana katsoi tehtäväkseen mainitun seuran aikaansaamisen. Yksimielisesti päätettiin perustaa Pälkjärven pitäjäseura ja sille hyväksyttiin Karjalan Liiton mallisäännöt. Kotipaikka oli Pieliensuu, myöhemmin siksi tuli Joensuun kaupunki alueliitoksen johdosta.

Seuran ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat Eino Kortelainen Pyhäselästä, Toivo Pelkonen Enosta, Jalmari Väisänen Liperistä, Antti Malinen Kiihtelysbaarasta, Hugo Kosonen Tohmajärveltä, Hilja Pitkänen Tuupovaarasta, Martti Kilpiranta ja Irja Kivinen Pieliensuusta sekä Eino M. Eskelinen Kontiolahdelta.

Seuran ensimmäisenä puheenjohtajana toimi tirehtööri Martti Kilpiranta 5 vuotta, kunnes sairaus esti tehtävän hoitamisen. Sen jälkeen on koko ajan ollut puheenjohtajana maanvilj. Eino Kortelainen, joka tarmokkaasti, vaivojaan säästämättä on uskollisesti hoitanut seuran asioita. Varapuheenjohtajana on koko ajan ollut maanv. Jalmari Väisänen, sihteerinä op. Irja Kivinen 19 vuotta, maisteri Martti Muhonen 2 vuotta, rahastonhoitajina taloudenhoitaja E. M. Eskelinen 15 vuotta sekä Martti Muhonen edelleen.

Muina jäseninä ovat kuuluneet johtokuntaan eri aikoja ensimmäisen johtokunnan lisäksi Kaino Könönen, Martti Hämäläinen, Niilo Immonen, Eino Nousiainen, Sulo Niskanen, Arvi Päivinen, Viljam Laasonen, Torsti Pelkonen sekä Arvi Auvinen.

Jatkuvana toimintamuotona pitäjäseuran toiminnassa on ollut vuosikokous sekä kesäjuhlan vieto, mikä alkuaikoina järjestettiin vuorotellen eri pitäjissä mutta mikä viime vuosina on liikenneyh-

teyksien vuoksi järjestetty Joensuussa Karjalan talossa, useimmiten heinäkuun ensimmäisenä sunnuntaina. Juhliin on aina osallistunut »salin täydeltä» väkeä. Ohjelma on aina ollut arvokas juhlapuheineen ja karjalaisaiheisine esityksineen.

Edellämäinintun ohella on pitäjäseuran johtokunta saanut ponnistella Pälkjärvi-kirjan aikaansaamiseksi. Jo v. 1950 pantiin hanke viereille ja valittiin työvaliokuntaan M. Kilpiranta, E. M. Eskelinen ja Eino Kortelainen. Monien vaiheiden jälkeen saatiin teos painosta vasta v. 1963.

Pälkjärvi-kirjan kirjoittaja sekä aineiston hankkija oli maisteri (nyk. lisensiaatti) Veijo Saloheimo, kansikuvan suunnittelija arkkitehti Martti Kilpiranta. Rahoituksesta huolehti seuran johtokunta. Kun seuralla ei ollut ensinkään alkupääomaa, vedottiin entisiin pälkjärveläisiin yksityishenkilöihin sekä yhteisöihin lahjoitusten saamiseksi. Näin saatiin tarvittavat varat kokoon. Huomattavimmat lahjoittajat olivat vuorineuvos Askon Avonius sekä L. Arpen perilliset. Lakkautetut yhteisöt, kuten Pälkjärven Sähkö Oy sekä useat yhdistykset luovuttivat loppuvaransa mainittuun tarkoitukseen. Teosta on jonkin verran vielä saatavissa.

Toisena huomattavana yrityksenä on mainittava kirjastonhoitaja Viljam Laasonen alkuunpanema hanke, kaiken Pälkjärveä koskevan perinteen tallentaminen. Toimikuntaan kuuluivat maakuntakirjastonhoitaja Ilmi Järvelin, verojohtaja Unto Kortelainen, seuran puheenjohtaja Eino Kortelainen ja sihteerinä op. Irja Kivinen. Kirjoitelmia lähetti 9 henkilöä, joista paljoltiin Jussi Leskinen laajimmalla ja parhaalla kokoelmalla. Kaikki kirjoitelmat ovat tallennettuina Pohjois-Karjalan maakuntakirjastossa. Sinne voidaan edelleenkin lähettää ko. aineistoa.

Pitäjäseuran toimesta lahjoitusten turvin on myös hankittu Pälkjärveltä siirretty v:n 1918 sankaripatsas Tohmajärven kirkkopuistossa kauniille paikalle sekä hankittu

Pitäjäseuran edustajina puheenjohtaja Eino Kortelainen ja sihteeri Irja Kivinen kahden karjalaisuuden kanssa laskemassa seppellettä 6. 7. 1969 Karjalaan jääneiden vainajien muistomerkillä Joensuussa.

sille jalustakin. Moni viime sotienkin aikana kaatunut on saanut leposijansa sen lähellä olevassa sankarihaudassa.

Kun Pälkjärven pitäjäseura v. 1969 vietti 20-vuotisjuhlaansa, antoi tilaisuudelle lisää arvokkuutta seuran hankkima lippu, minkä on suunnitellut arkkitehti Martti Kilpiranta. Lipun vihki tarkoitukseen tuomiorovasti Eino Sares, joka on aiemmin toiminut Pälkjärven v.t. kirkkoherrana.

Vaikka suurin osa pälkjärveläisistä on saanut uudet asuinpaikkansa Pohjois-Karjalassa ja hyvin sopeutunut kanta-asukkaiden kanssa, on jokavuotiset pitäjäjuhlat olleet sangen toivottuja tilaisuuksia, kun vain nuori polvi yhä runsaammin tulisi mukaan ja jatkaisi seuran aloittamaa tehtävää.

20-VUOTISJUHLA

Pälkjärven pitäjäseura vietti toimintansa 20-vuotisjuhlaa 6. 7. -69 Joensuussa. Samassa tilaisuudessa vihittiin seuran oma lippu tarkoitukseensa.

Juhlaväki osallistui runsaslukuisena jumalanpalvelukseen Pieliensuun kirkossa, missä saarnasi tuomiorovasti Eino Sares. Hän toimi nuorena pastorina Pälkjärvellä ja pälkjärveläiset muistavat kiitollisina hänen työtään erikoisesti nuorten keskuudessa.

Sää suosi juhlapäivää ja jo kirkonmäellä, kuten ennen vanhaan,

tuttavat tapasivat toisiaan ja kyseivät kuuluisia.

Jumalanpalveluksen jälkeen siirryttiin hautausmaalle, minne myös oli kokoontunut paljon väkeä. Onhan Joensuun hautausmaalla jo moni pälkjärveläinen saanut viimeisen leposijansa.

Seuran puheenjohtaja ja sihteeri kansallispukeisten tyttöjen avustamina laskivat kukkatervehdykset sankarihaudalle, kanttori Martti Kilpirannan ja kirkkoherra Korvenheimon haudoille sekä Karjalaan jääneiden muistomerkillä.

Virallisen vuosikokouksen jälkeen alkoi varsinainen pääjuhla Karjalan talossa. Kauniisti luonnonkukilla koristettu juhlasali oli öriään myöten täynnä juhlaansa.

Tervehdyspuheessaan mv. Jalmari Väisänen mainitsi mm. että se heikkous, jonka kansana ja karjalaisina saimme kokea oli järkyttävä, mutta työ ja uurastus pelasti meidät kansana kansakuntien joukkoon Karjalan Liitto ja pitäjäseurat ovat tehneet arvokasta työtä toimiessaan kodittomiksi jääneiden ihmisten henkiseen yhyssiteenä.

Juhlan kokohokhdaksi muodostui seuran lipun vihkiminen.

»Ylentäkää sydämemme tämän juhlahetken keskellä», lausui tuomiorovasti Eino Sares. »Se yhdistää meitä kaikista erilaisuusistamme huolimatta. Se on Pälkjärven elävä symboli ja muistomerkki. Lippu on vertauskuva rakkaasta Pälkjärvestämme siinä on, kuten näette, palkeet (Bälj-järv = Paljejärvi). Toivon, että nämä palkeet puhaltavat uutta ilmaa sydämiimme. Emme saa unohtaa Karjalaisuutta ja Pälkjärveä.»

Lipun on suunnitellut arkkitehti Martti Kilpiranta. Lippua kantetti seuran rahastonhoitaja, maisteri Martti Muhonen ja lippuvarastossa seisovat Helmi Käriäinen ja Saara Pekkonen.

Pitäjäseuran 20-v. historiikin esitti seuran sihteeri op. Irja Kiimen, yksinlaulua herra Pentti Huikuri, lausuntaa koulul. Aino Pietarinen, kanteleensoittoa opiskelijat Riitta Rata ja Anneli Honkanen. Voimakassanaisen juhlapuheen piti kansanedust. Ale Holopainen.

Tilaisuudessa ojnnettiin seuran pitkäaikaiselle puheenjohtajalle, mv. Eino Kortelaiselle Karjalan Liiton hopeinen ansiomerkki väsymättömästä uurastuksesta pälkjärveläisten hyväksi seuran toi-

KÖNÖSEN KYITI

Monilla paikkakunnilla esintyy sanontoja, jotka ovat syntyneet määrättyssä tilanteessa tai jonkin henkilön lausumana. Niinpä aikoinaan Pälkjärvellä ja jopa naapuripiitäjissäkin puhuttiin "Könösen kyydistä". Mistä sanonta Könösen kyyti on saanut alkunsa, sitä monikaan pitäjäläinen ei tiennyt, siksi kerronkin tässä sen oikean alkuperän.

Pälkjärven Ristiselässä asui varakas maanviljelijä-lautamies, Tahvo Könönen (1811-1889). Hänellä olivat kuulun hyvät hevokset ja sitä mukaa ajopelit. Kun hän lähti kirkkoon tai muuten kirkolle asiomaan, hänellä oli tapana ottaa matkan varrelta kyytiin jalankulkijoita niin paljon kuin rekeen tai kärrtiin mahtui.

Tästä kyydin saannistaan ihmiset rupesivat keskenään puhumaan "Könösen kyydistä" ja itse Könönenkin oli joskus leikkilään sanonut, kun sattui tuntematon kulki ja: "Oletkos saanut Könösen kyytiä, ellet, niin nyt sitä saat. Tule kyytiin".

Mutta valitettavasti vuosikymmenien varrella oli käsitys Könösen kyydistä muuttunut, sillä sitä käytettiin peloittelemiseksi. Jos joku ei totellut, niin häntä voitiin uhata: "Ellet tottele, annan sinulle Könösen kyydin". Tätä oletusta lisäsi tietysti paikkakunnalla eläneen kiivasluontoisen Könönen esimerkki, sillä hän oli kiivaussissaan antanut monelle ihmiselle äkkiäpäisen kyydin.

Mutta oikea "Könösen kyyti" oli lautamies Tahvo Könönen antama.

- Juho Juhonpoika.

Kasvattajan rukous

(Pälkjärven kirkossa käydessä noin v. 1930)

Kuin pyhiinvaeltaja käyn pyhäkköön lapsuuden. Oi, suothan, Herra mulle taas sen puhtaan herkkyyden!

On totena nyt edessäin unteni peltomaa. Sois toiveittensa kukkivan, ken sinne käydä saa!

Sen pellon poveen kätkennyt oot kalliin aarteihen. Nyt sulta pyydän hartaasti: mun suothan löytää sen!

Kuin pehmein savi kädessäin on ihmistäini pien. Suo taitoa, kun aineen tään työpöydälleni vien!

Oi onnea, työniloa, jos multa, savi saa Sun alkusuunnitelmias hiukankin heijastaa!

A. K.

Pälkjärven pitäjäseuran johtokuntaa vv. 1962-64: Martti Muhonen, Jalmari Väisänen, Niilo Immonen, Toivo Pelkonen, Eino Kortelainen, E. M. Eskelinen ja Irja Kivinen.

minnessä kuin myös sen ulkopuolella.

Juhlaan olivat lähettäneet tervehdyksiä Karjalan Liitto, Karjalaisseurojen Pohjois-Karjalan piiri, Liperin, Soanlahden, Joensuun seudun, Pyhäselän ja Ruskean karjalaisseurat sekä prof. rva Märtha Borgström.

Juhla päättyi yhteisesti laulettuun Karjalaisen luluun. — Seuran sihteeri.

AILI KÖNÖNEN:

EVAKKOMUISTOJA

— MARIA PESOSEN KERTOMAA —

Rauha on tehty. - Tämän viestin toi meidän kotiin sotilas 14. päivää vasten yöllä. Samalla hän ilmoitti, että rauhanteossa Karjala oli luovutettu Neuvostoliitolle.

Rauhan viestin otimme vastaan vakavina ja hyvin sekavin tuntein, sillä olihan nyt edessä lähtökodista. Mutta minne? Tavaroita pakattiin kiireellä ja ajettiin tienvarseen. Lehmät oli laitettava lämpimästä navetasta talvipakkaseen pitkin tietä.

Oli 19. päivän maaliskuinen pakasaamu, kun hevoset olivat jo valjassa lähtöä varten. Meillä oli satumalta yksi työmies Juho Rantanen. Hän lähti ajamaan toista hevosta, toista ajoi meillä jokauemmin ollut poika. Kaikki tuntui niin tyhjään tuntuisealta, kun aloimme pakkautua kodistamme hevosen rekeen.

Menin vielä kiireesti siihen kamariin, jossa perheemme oli nukkunut. Kumarruin sängyn päätä vasten ja sopersin siinä rukousta. Sitten otin nuorimman lapseni, joka oli vasta toisella vuodella, kätkystä ja ajattelin: Tapahtukoon Taivaan Isän tahto!

Pihamaalla katselin vielä ympärilleni: tuohon jäivät navetan luoteurastettuna lehmä, vasikat ja lampaat sekä keskelle pihamaata talon uskollinen vahti Peni-koira ammuttuna. Talon ulko-ovi oli painettu kiinni. Talval tuntematonta päämäärää kohti alkoi.

Matkantekomme alussa oli hidasta

Ajelimme syrjäisiä teitä, sillä valtatiet olivat täynnä sotilaskuljettuja. Tien täydeltä oli hevosella kulkijoita ja jono kasvoi pitkäksi. Siinä sattui kaksiklaisia kommeluksia; keneltä katkesi reen aisa, keneltä särkyi kuorma, ja kenelle tuli milloin mitään vahinkoa, joka pysähdytti takaa tulevat. Yhdessä sitten toinen toistansa autettiin.

Matkan varrella saimme yöpyä monta kertaa. Tällaisesta yöpymistalosta tavoitti meidät mieheni, joka armeijasta loman saatuaan oli yrittänyt Naatselkään meitä hakemaan, mutta vastaantulijat olivat kääntäneet hänet ja sanoneet: "Et sieltä enää ketään tapaa. Kaikki ovat matkalla evakkoon."

Hän koputti oveille. Juho Rantanen kysyi: "Kuka siellä?" Mieheni vastasi ulkoa: "Vielä sinä kyselet!" Ääni oli tuttu ja hänelle avattiin ovi. Niinpä sitten miehenikin oli mukana, kun hevosilla jatkoimme hidasta ja vaivalloista matkaamme Kaltimolle saakka. Siellä sitten saimme hevosemme ja kuormamme junan vaunuun.

Pitkä evakkojuna

kuljetti meidät Lieksan, Kontiomäen ja Iisalmen kautta Siilinjärvelle. Olimme hyvin väsyneitä, kun junassa oli ollut niin tungosta, että tuskin istumaan mahtui. Asemalta meidät vietiin lämpimään kirkkoon yöksi.

Seuraavana päivänä meidät vietiin Maaningan Kinnulanlahden kansakoululle. Siitä sitten meille järjestettiin asunto maisteri August Jäntin taloon, johon meitä evakkoita sijoitettiin kolme perhettä, yhteensä 17 henkeä. Asuimme kaikki samassa tuvassa. Sattui niin mukavasti, että tilanhoitaja Santeeri Hartikainen oli kotoisin luovutetusta Karjalasta Soanlahden pitäjältä. Sauna oli lämmitetty ihan meitä varten ja saimme kylpeä matkan pölyt pois. Mutta kyllä tuntui kolkolta, kun piti ruveta laittamaan vuoteita niistä mukana tulleista vuodevaatteista suuren tu-

van lattialle, joka tuntui aika kylmältä. Siksi pä maisteri Helsingistä Maaningalla käydessään määräsi kevään tultua tuvan korjattavaksi, ainakin seinät ja maton.

Korjaustyö oli parhaillaan ja helluntai tulossa. Me evakkoemännät aloimme neuvotella, mitenäs nyt piirakat paistetaan. Mutta kyllä se asia vain siitä järjestyi. Niskasen emäntä ajeli piirakan kuoria saunan eteisessä, Heinosen emäntä ja minä tuvan porstuassa. Kyllä meitä emäntä-Heinosen kanssa kovasti nauratti, kun me sitten yhdistelimme piirakat tuvan puolella rakennustelineitten alla polvillaan. Kyllä karjalaisen on karjalan piirakat saatava vaikka missä tilanteessa. Sitten me hilasimme piirakkalaudat telineitten alta uunin luokse ja paistimme. Tuntui, että on helluntai evakonkin mielessä, kun piirakoita söimme.

Kerran meitä oli kaksi evakkoakkaa rannassa pyykillä. Siitä rannasta lähti pariskunta kalastamaan. Heillä oli mukanaan kaksi pientä tyttöä, noin viiden ja kuuden vuoden ikäisiä. He nostivat tytöt venheeseen. Venhe oli vedetty pyöriivien rullien päälle koholle vesirajasta. Kun he työnsivät venheen alas rullien päältä veteen, niin vesi loiskahti kovasti. Siinon tämän nuoremman tytön valtasi kova pelko. Hän aivan vapisi ja huusi: "Rukoile, hyvä äiti! Rukoile hyvä äiti!" Kun äiti sitten meni venheeseen, tarrautui tyttön kovasti äitiinsä kiinni. Eipä ollut tyttön unohtanut, että kiittäminenkin oli opetettu. Kun he tulivat rantaan ja pääsivät venheestä maalle, sanoi tyttön: "Kiitos, hyvä Jumala, kun päästiin pois." - Näin ilmen lapsen, Pirkko Hämäläisen, luottamus Jumalaan.

Tämä kesä kului meiltä oikein hyvin. Kyllä meille talossa oli työtäkin, kun vaan milloin jouti omilta töiltä tekemään. Syksyllä ostimme pienen maatilan Lapinlahden pitäjän Naarvanlahden kylästä ja muutimme sinne asumaan. Entinen talonväki asui siinä vielä seuraavaan kesään saakka. He olivat oikein mukavaa ja lupsakkaa savolaista väkeä. Kun heillä ei ollut enää itsellään lapsia, pitivät meidän pienimpiämme hupinaan eli hauskuutenaan. Emäntä leipoi hyvin usein meidän Alpolle ja Pirkolle omat pienet leipänsä ja vieläpä he siellä omalla puolellaan muutenkin kestitivät lapsiamme.

Emäntä kertoi minulle, että kun Pirkko halusi tulla talonväen puolelle, hän aukaisi ensin oven ja kysyi: "Täti, tulenko jo?" Kun sai luvan, niin sitten vasta tuli sisään.

Ystävyyttä

Tuttavuutemme tämän emännän kanssa kehittyi ystävyydeksi, niin kiinteästi me kaipasimme toisiamme. Kun sitten tuli Karjala takaisin vallatuksi, ja sinne annettiin lupa palata, niin eikös vaan meihinkin tarttunut palaamisen into. Myimme tilan ja muutimme koti-Karjalaan.

Sieltä alkoi minun ja mainitun emännän kirjeenvaihto. Tätä kirjeenvaihtoa jatkui niin kauan, että toisenkin evakkokauden aikana, kun olimme Laihialla, hän kirjoitti minulle pitkiä kirjeitä, jotka olivat hyvin kauniita. Eräässä kirjeessään hän muisteli nuorena kuolleita tyttäriään: "Olen peittänyt elämäni kauneimmat ruusut maan multa." Minäkin kirjoitin hänelle mieheni kuolemasta ja siitä suuresta surusta, joka oli kohdannut meitä. Samana vuonna kuoli myöskin hänen miehensä. Olimme samana yönä nähneet samanlaisia un-

ta ennen miestemme kuolemaa. Näistä kirjoitimme toisillemme. "Kyllä meidän välillämme on jonkinlainen henkinen yhteys," toteisi emäntä kirjeessään. Kirjeenvaihto jatkui nykyisillekin asuinsijoillemme asti.

Takaisin kotiin

Lähtiessämme Lapinlahden Naarvanlahdesta Pälkjärvelle, siis paluumatkalle ensimmäisestä evakosta takaisin kotiin, sinä matkalehdön aamuna kaikki naapurit olivat meitä auttamassa. Sillä olihan meillä eläimiä ja eläinten rehua ja minkä mitään tavaraa. Hevosilla ne kaikki asemalle saatettiin. Vieläpä naapurien emännät kävivät hyvästelemässä hyvän onnen toivotuksin. - Olen monta kertaa muistellut sitä kotipitäjään Pälkjärvelle paluuta.

Oli iltayö, kun saavuimme Pälkjärven asemalle. Tullimme mieheni kanssa eläinten mukana. Eläimiä oli kahdessa vaunussa. Vaikka olikin niin myöhäinen vuorokauden aika, otti mieheni vaunusta hevosen ja valjasti sen reen eteen sekä lähti yön pimeydessä ajamaan kotiin. Matkaa oli parikymmentä kilometriä. Minä jäin toisten eläinten kanssa rautatieasemalle odottamaan päivän valkenemista. Mutta kyllä oli kolkko tunne, kun tuli ajatuksiin, että ne paikat olivat olleet vihollisen puolella. Päivän tultua olin onnellinen päästessäni jälleen kotiin.

Toinen lähtö

Tätä onnea, jota Lapinlahden Naarvanlahden kyläläiset olivat meille toivottaneet, ei kestänyt kuitenkaan kuin kolme vuotta. Taas oli evakkomatka aloitettava. Meitä tultiin hakemaan kuorma-autolla. Kun menimme Makariin koulun ohi, niin naisopettaja rouva Leini seisoi koulun portilla. Kun hän näki, että autossa oli koululaisiakin, hän vilkutti ja sanoi: "Näkemiin lapset ja kaikki toiset."

Autolla meidät vietiin Rääkkylän kirkolle, jossa olimme hetkisen suntion talossa. Sitten tuli määräys mennä laivalaiturille, jossa meitä odotti tervahöyry. Sen pohjalle oli laskeuduttava. Kyllä siinä oli olemista, varsinkin kaikilla niillä, joilla oli pieniä lapsia ja sairaita vanhuksia.

Seuraavana päivänä saavuimme Varkauteen konepajalaituriin. Siitä meidät ohjattiin majapaikkaamme ruokailemaan. Yksi ruokaemännistä tuli tarkemmin katsomaan meitä, kun oli kuullut meidän olevan pälkjärveläisiä. Hän tuli luoksemme ja huudahti: "Pesose!" Hän oli Linda Karhunen ja ollut emännöitsijänä, kun olimme evakkona Savossa Jäntin talossa.

Varkaudesta meidät "lastattiin" taas härkävaunuihin ja kuljetettiin kohti Pohjanmaata. Vaunuun oli tehty laudoista vähän ylemmäksi lattiasta laverit, joilla voivat olla vähän pitkällään lepäämässä lapset ja vanukset ja sairast. Eivät siihen kaikki vaunussa olijat keralla mahtuneetkaan.

Vaunussa oli mukana nainen, jolla ei ollut muuta perhettä kuin oma itsensä. Hän nosti laverille nyytinsä ja laatikkonsa, kaikki mukana olevat tavaran. Ahtauden takia häntä kehoitettiin: "Pane sinäkin tavarasi lattialle laverin alle, jossa ovat toistenkin tavarat, että lapset, sairast ja vanukset mahtuvat." Siitä hän suuttui ja oli jollekin tuttavalleen sanonut: "Satuin minä porvarien kanssa samaan vaunuun."

Saavuimme Laihian asemalle, ja

KIRKOSTA SÄILYI ALTTARITAUULU

Pälkjärven seurakunnan viimeinen kirkko, joka kokosi seurakuntaa vv. 1872—1940. Kirkon hirret oli välirauhan aikana viety Pälksaareen, missä niistä oli tehty huvihuone. Takaisin palattua niistä rakennettiin Kurikan kansakoulu, joka taas oli jätettävä valmistusvaiheessa.

Sisäkuva Pälkjärven kirkosta. Alttaritaulu on nykyisin Viinijärven kirkossa.

Hautausmaan kellotapuli, joka tuhoutui Pälkjärven takaisinvaltakunnassa v. 1941. Sen vierellä olivat olleet vanhat kirkot, jotka tuli oli tuhonnut.

siinä meitä "porvareita" purkautui asemalaiturille monta vaunulastia. Saimme töllistellä ja hälistä kauan aikaa ennen kuin meitä tultiin ohjaamaan nuorisoseuran talolle, jossa saimme yöpyä.

Tuli seuraava päivä, sunnuntai, aamupäivä. Taaskin lähtö. Nou-

simme kuorma-autoihin. Seuraava purkautumispaikka oli Laihian Jokikylän Yhteistalo. Sinne oli koontunut kylän isäntiä. Meitä jaettiin näille isännille kuin ennen huutolaislapsia heidän koteihinsa vietäviksi.

Isäntä, jonka mukaan me jou-

Pälkjärven Oriyhdistyksestä

Pälkjärveläiset olivat innokkaita ja kuuluja hevosten kasvattajia, niinpä he jo tämän vuosisadan alussa perustivat pitäjään oriyhdistyksen. V. 1901 perustetun oriyhdistyksen »keulamiehiä» olivat Frans E. Nieminen, Matti Kivinen, E. Voutilainen ja Vallendal.

Oriyhdistyksen 35-vuotisjuhlassa pakinoi allekirjoittanut, agrologi Lauri Kivisen antamien tietojen mukaan Pälkjärven hevosista ja hevosmiehistä seuraavaan tapaan:

Täp' on tehtynä tarina pakinainen paukuteltu, paikkakunnan kuuluisista hevosistamme hyvistä, siitostammoista taottu orioista oikoeltu.

Mutt' ei yksinpä ylennyt ole joukko jouhelliisten varsojemme varma kanta, vaan on »müttoa» mukana ollut monta miehillämme, kasvattaisa kunnollista ainestapa ajokkeihin. Siksi saakohon sanansa lausehempaa lauluhuni, myöskin miehet mieleväiset hevostamman kasvattajat.

Sii' on vuotta vierinyndä viisineljättä kuluu, kunpa miehet mieleväiset teki päätöksen pätevän, josta joukko jouhelliisten oriyhdistys yleni. Vallendal ja Voutilainen, Kivis-Mattikin mukana oli alun annannassa johtomiesnä mieleisessä toimessapa tarmokkaasti. Sitten ehkä ensimmäisin uran vurtaja parahin

Niemis-Frans ol' raatajista hevostamman kaitsijoista. Monet orhit hän omisti, tammatt varsat valjasteli, kasvatteli kaarikaulat paikkakunnan kunniaksi. »Ruusan» ruokki hän roduksi kuuluisaksi kunnialla, siitostammaksi tavalla, jota vielä muistetaan.

Kivis-Matti mainioimman kaarikaulan kasvatteli, »Veikon-Siskoksi» sanotun kuuluisaksi kutsuttunna, joka jätti jälkeläistä kaksitoista kappaletta, tuuliharjoja tusinan, juoksijoita joukon suuren.

Myöskin Eetu ol' etevä rotevapa Rouhiainen hevostamman kasvattaja valjastaja varsan nuoren. Niinpä häll' on häntäniekka siitostammapa talossa kuulun ohva »Varma-Saima», vetäjä komean kuorman, rahtikuorman raskahimman, jok' on varsoja valanut jättänyndä jälkeläistä kunnollista kymmenkunta.

Immos-Jussi Ilmakasta, »Lotan-Lentonsa» keralla ansaitsepi mainintansa hevosmiesten meiningeissä. Sillä Jussi juoksijansa kera Lentonsa lehotti monet kerrat kilpailussa palkinnoille painatellen.

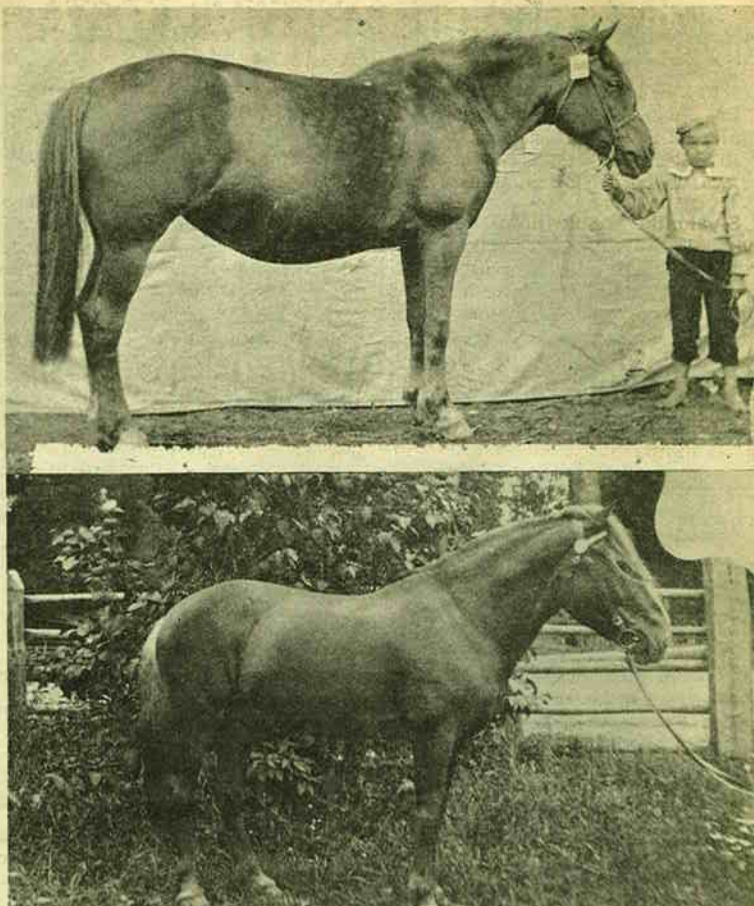
Makariissa mainittavin onpi Heikillä hevonen, mieleinenpä Miettisellä, »Kaija»-nimen kantajainen.

Entäs Eljaksen elukat, Hämäläisen häntäniekat? Emätamma Eljaksella onpi »Tuisku» tuuliharja myös on muita mainiompia, sekä oiva orihissa uljaspoika »Untamoinen». Myös on Jerossa jokunen hyvä hepo Heinonselä, ori »Tarmo», tamma »Pella» ovat kuuluisimmat kylässä. Viel' on orhi oivallinen »Hovin-Sulo» suitsiloissa tiluksilla tilan suuren Alahovin hoivehissa. Siellä myös on orhi oma Kivis-Lassin, kiiteltynndä »Reino» reipas ryhtiseksi, hurjaksi huviajohon, paras hepo paikkakunnan.

Sitten pitäis Pitkäsenkin herran kartanon komean »Kipakasta» kirjoitella, sekä muistakin mukava olisihan se lorkotella, kertoella kuullaksenne, mutt' ei ole aikaa siihen, kun on kiire kirjoitella orioistapa omista, yhdistyksen ystävistä.

Ensin laukkasi »Livakka», toiseks' »Valssi» valjahissa, kolmanneks' ol' »Veikon» vuoro, joka jätti jälkeensä tammakannan kaunihimman, parahimman pitäjäämme. Sitten astui aisoihinsa »Pontevara» porsaltihe Veikon vemmeltän nenähän siitosorhi oivallinen. Mikä jätti jälkeläistä valtavanpa varsa määrän, suuren joukon jouhelliista, läsipäitä läimähytti, jok' ei kooltansa kohonnut vahvuudelta »veikkolaisten» rinnalle rodun rotevan. Mutt' ol' silti sisukasta, hyvä hintaista hevosta, kunnollista kulkemassa talonpojan tanterilla. Nyt on potra Pontevaramme »eläkkeellä» Eljaksella, Hytinvaaralla hyvässä hoidossapa hovilaisen.

Sitten yhtiö yleni, osti orhin ohjaksihin, osti »Kontion» komean hevostamman kaunistajaks'. Mutt' ei Kontio komta varsin vankka, varsojansa

Pälkjärvi tunnettiin hevostamman kasvattajistaan. Joka kylässä oli hyviä sekä työ- että kilpa-ajohivosia. »Hevosmiehistä» mainittakoon, ketään unohtamatta, J. Pitkänen, Immoset, Rouhiaiset, Kiviset, Niemiset, Miettiset, Hämäläiset, Koljoset, Tarvaiset, Miinalaiset. Kilpa-ajaja pidettiin sekä Pälkjärven että Jänisjärven jäällä. Kuuluisia oria olivat esim. Pontevara ja Kontio. Ylemmässä kuvassa Tokka 128, ohjaksissa Lauri Kivinen ja alemmässä kuvassa Pontevara 1684.

jättänyndä jälkeensä kuni harvalla halutun, perillisen pitäjäämme.

Sikspä miehet mieleväiset myivät Kontion komean, kun ei kerta kelvollista tullut työstänsä tulosta. Niinpä nyt on orihitta ilman yhtiö »iseä» varsalauman laatijaista.

Mutta kuulkaa, kun sanelen lopuksi näin lorkottelen teille miehet mieleväiset, teille kuulijat kukerran,

kun te yhtehen yhytte saatte toinen toisihinne, ostatte oman orihin yhtiölle yhteisenpä hevostamman kansaisän, uuden uljahan urohon, että kasvats kaarikaulat, tammavarsat vaurastuisi paikkakunnan kunniaksi pitäjässä pienoisessa. Silloin summan sievoisenpa varsoistapa varttuneista, saatte taskuhun tueksi, talonne ja toimintanne.

JUHO JUHONPOIKA

duimme, oli Mäkelän isäntä. Hän vei meidät isoon tupaan, jossa emäntä oli meitä vastaanottamassa ja tarjosi meille korvikkeet. Kun oli hetkisen tarinoitu, he lähtivät näyttämään meille asuttavaksi varatut huoneet. Saimme kaksi huonetta. Toinen huone oli yläkerrassa, oikein iso, tilava huone ja toinen alakerrassa, pienempi keittiö. Kun oli jo ilta, huolehti emäntä illallistamamme ja makuuvaattamamme. Talon perhettä ei Mäkelässä ollut kuin isäntä ja emäntä ja oikein mukavia ihmisiä olivat.

Meitä evakolta oli kaksitoista henkeä. Vaikka talonväellä ei ollut omia lapsia, kyllä he lapsista pitivät, »tykkäsivät». Heidän naapurissaan oli myöskin evakkoperhe ja siinä lapsia. Kun kaikki lapset kokoontuivat Mäkelän suureen tupaan, niin isäntä vaati heitä leikkimään ja piti itse kaikenmoista hauskaa lasten kanssa. Hyvin usein emäntä pyysi lapsia kantamaan ketto- ja kamarin uunipuita. Niinpä lapset niitä joukolla kantoivat. Kyllä ne nisupalaset sitten olivat hyviä, kun täti niitä heille paljaksi antoi. Kertoipa emäntä talvisadan aikana olleista evakoista, jotka olivat olleet kotoisin Suistamon pitäjistä. Hän oli niillekin lapsille antanut puiden kantopalkaksi nisupalasia. Kerran hän sanoi lapsille: »Nyt ei olekaan minulla nisuleppää». Silloin yksi pojista oli sanonut: »Anna vaikka rahan pala».

Meidän naapurissamme oli perheessä paikkakuntalainen pikkutyttö nimeltään Helena. Kerran tämä pikku Helena oli leikkimässä meillä yläkerran huoneessa. Siellä meillä oli kaksi keinuvaalia. Silloin Helena sanoi hyvin tomerasti: »Mikä te siirtolaiset tuohon toiseen keinuvaaliin. Minä kiikun yksin tässä toisessa».

Meillä oli Karjalasta tulleita koetteläimiä hoidossamme ja lamppaalle syntyi kaksi pientä vuoona. Isäntä puheli leikkisästi meidän

pienimmälle työllemme: »Etköhän myisi minulle sitä toista pientä karitsaa?» ja kauppaan siitä syntyi. Jonkin ajan kuluttua isäntä kysyi: »Vieläkö sinulla on ne rahat talilla?» Tyttöemme sanoi hämillään: »Ei ole. Ostin niillä paperinälinoja». Silloin isäntä antoi lisää rahaa: »Kun ne rahat menivät niin hyvään tarkoitukseen, niin saat lisää».

Niitylahteen

Oltiin jo kevättalvessa. Valtio alkoi järjestellä uusia asumistiloja ja viljelysmaat entisten menetettyjen tilalle. Sijoituskunniksemme oli määrätty Pohjois-Karjala. Taas oli edessä lähtö. Kun oli saatu vaunut tietoon, niin taas tavarat kasaan ja vaunuun sekä matka kohti Karjalaa.

Tällä kertaa oli pääteasemana Niitylahti. Siinä matkan varrella oli aikaa muistella asuntomme isäntää, Mäkelää. Hän oli jo lähtöamme aikana sairaana. Kun kävimme häntä hyvästelemässä, hän vakuutti: »Asukapa missä paikassa tahansa Suomea, niin tulen teitä tervehtimään, kun paranen tästä sairaudestani». Vanhimmalle tyttäreni hän pisti rahaa esillinen taskuun. »Tarkoitukseni oli ostaa Toimille jotain muistoksi, mutta en ole kyennyt, kun olen ollut sairaana», sanoi isäntä. Toini oli nimittäin heillä tämän evakkoajan.

Evakkoajan vaellusvuosina sattui sekä ikäviä että hyviä asioita. Mutta parempi on muistella myönteisiä puolia ja unohtaa ikävät. Sanotaanhan virren säkeistöissäkin: »Ja vaikka henkemme, osamme, onnemme he veisi viekkaasti, jää meille kuitenkin Jumalan valtakunta». Silloinhan meillä onkin tallella kaikkein kallein: Jumalan valtakunta.

RIPPIKOULUMUISTOJA

»Tulkaa minun tyköni kaikki, jotka työtä teette ja olette raskautetut!» Vapahtajan kädet ja koko syli avautui kutsuen Pälkjärven kirkon alttaritaulusta seurakunnalle. Erikoisesti se kutsui nuoria rippikouluilaisia. Rippikoulussa opettajani ja rippi-isäni oli rovasti Eelis Siimes. Virsilaulua opetti kanttori Siikki. Siinä koulussa jatkettiin ja syvennettiin opetusta »elämän koulua» varten, joka kansakoulussa oli pantu alulle. Vaiherikkaan elämän aikana ne ohjeet ovat johtaneet monen salakarini ohji. Raamattu, Raamatunhistoria ja Katekismus oppikirjoina käytiin monta elämän ohjetta läpi.

Viimeisenä koulupäivänä ennen ensimmäiselle ehtoolliselle pääsyämme oli myöskin ruustinna Antti Siimes puhumassa rippilapsille. Hänen puheensa aiheena oli raamatunlause: »Minä kannan noston ja pelastan.» Hänen lempeästi hymyilevä olemuksensa jo ilman sanojakin oli kuin heijastus taivaallisesta rakkaudesta. Hänen puheessaan Isän Jumalan huolehtivasta armosta tunsimme saavamme kosketuksen meitä ympäröiviin ihmeellisiin voimiin. Rovasti puhui meille huomisessa juhlassamme tehtäväksemme asetettavasta lupauksesta, valasta, seurata aina Vapahtajaamme. Sinä päivänä näin rovastin ja ruustinnan ensi kertaa yhtäaikaa. Tein huomioitani rovastin arvokkaan papillisen ole-

muksen rinnalla tyttömäisen hento ruustinnan enkelihahmo. Tyttömäisyyttä korosti pään ympäri kierretty palmikko ja musta nauharusetti niskassa.

Kertoessani kotona huomioitani sanoi minua vanhempi Eeva-siskoni oman päätelmänsä omien huomioitensa tuloksena: »Rovasti on kuin laki ja ruustinna kuin evankeliumi. He täydentävät toisiaan julistaessaan seurakuntalaisilleen Jumalan sanaa.» Rippikoulu sai nuoria sydämiä herättävän ja sytyttävän sisällön »Laista ja Evankeliumista».

Puheitten sisältö antoi meille aiheet punoa harakanvarvaspeppeleistä alttaritaulun kahden puolen lauseet: »Muista valasi» ja »Minä kannan, noston ja pelastan.» Alttaritaulusta Jeesus ojensi käsiään kutsuen: »Tulkaa minun tyköni!» Sunnuntaina antaessamme lupautamme ja polvistuessamme ehtoolliselle ensi kertaa, kylvimme kyynelissä. Nuoret sydämet olivat herkistyneet vastaanottamaan elämän kalleimpia aarteita.

Myöhemminkin meille näitä muistoja elvyteltiin ja heräteltiin. »Koska meitä ympäröi näin suuri pilvi todistajia, juoskaamme kestävinä edessämme olevassa kilvoituksessa» aiheesta puhui ruustinna Siimes eräessä tilaisuudessa. Meitä ympäröi näkyvät ja näkymättömät todistajat, jotka seuraavat maallista vaellustamme joko estäen tai

OPINTOKERHON MUISTIVIIHKOSTA

Pakinapöytäkirja Ilmakan opintokerhon näytökouksesta, joka pidettiin kerhotarkastaja neiti Aili Rinnelän läsnä ollessa 23. 3. 1935 Ilmakan kansakoulussa.

Sivakoilla suksillani hiihdin hangella kovalla velli Veikko vierelläni, Toimi toisella sivulla. Matka joutui mainiosti, latu liukuissa lyheni. Eikä aikaa arvellessa liene kummita kulunut, kun jo tuiskuna tulemme, etehen jo ennätämme pienen pilvenpiirtäjämme, koulun kaksikerroksisen Ilmakan isolla mäellä, sievän lehdon siimeksessä. Siinä rappujen rajalla tuumailimme tuolla lailla: Ompas kerrankin kerinnyt kerholaisemme kokohon, kun on susta suuret määrät, sauvoja sataluvuissa pihan puolelle pinottu, sovitettu seinustalle. Sinnepä mekin sekahan pekunamme pilloitimme, toinen sukki toisen luokse, sauvat suksien sivuhun. Lumet poistimme lahkeista, kuurat kengän kantapäätä. Kun on siirrytty sisälle, eteiseen ennätetty, vihassapa vauhdissamme tahallamme tanan teemme, hissun kissun hiljaksensa, kuulumattomin kujehin, omat orjana kätemme muutelemme muotoamme, lakit päästä lauollensa, kauas rukkaset käsistä. »Pärstä» hiestä puhtahaksi, nuha taskuhun nokasta.

Nämä temput tehtyämme, passasipa poikiemme oven kautta oivallisen käyän kynnyksen ylitse. Emme ehtinyt etemmä, kynnykselle kerkisimme. Minut siinä seisah-

dutti, jalat allani jarutti, täytyi silmiä sivaista, käyttää kättä kasvoillani. Untako tämä elämä, vai-ko ihme Ilmakassa, kummit kaikki keskellämme?

Ei oo kuukautta kulunut, liene viikko vierähtänä, kun oli kaikki kerholaiset, jäsenemme järjestänsä, tytöt nuoret tyttärinä, pojat parhaassa iässä. Nyt he siinä jo nökötti, istuivat itkusilmin, mummoksi muuttuneina, emänniksi eristyneinä. Pojat partasuu-uroina, valkohapsivanhuksina, kumarina, kurtuisina.

Mutta kun ma kurkistelin, katsoin hiukan kauemmaksi, sihtaelin saarnamiestä, katsoin kasvoihin puhujan. Huvikseni huomasinkin, ällistykseni älysin, ajoitapa aikaisilta, kansakoulun käyneiltäni, tutut kasvot Tuokko herran, kansakoulutarkastajan. Tulin taasen tolkkuihini, älyihini äimäyksistä. Siinä sitten itseltänikin kului aika kuunnellessa. Siinä tunti tuhrautui, vieläpä vähän ylikin. Kunnes ensin ehtineitten, saarnan vuoksi saapuneitten, liikaa joukko liikah-teli, uskovaiset ulos lähti.

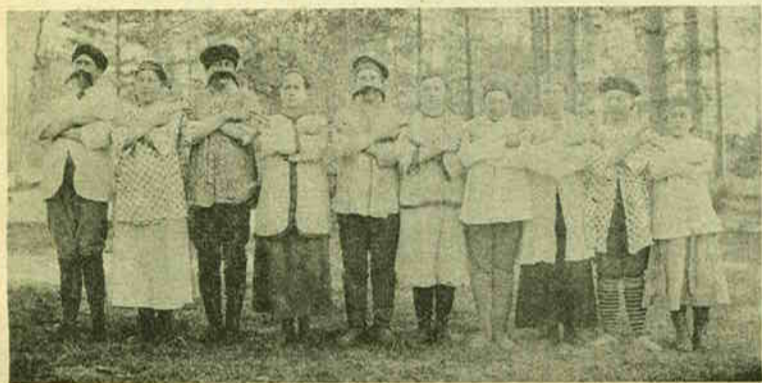
Joukko hetkeksi hupeni, luvutansa laihemmaksi. Näinpä silloin silmilläni, kuulostelin korvillani, että jääpi joukkohomme, sekahamme seisautui sakkia aivan senkinlaista kuin on ollut kerhostamme kadoksissa kauemminkin.

Siinä sitten tuumaillessa, kesken kaiken keskustelun, työntyi tyhjille sijoille, auki jääneelle alalle ker-

Erojaissa v. 1940

Eron haikeutta, kyynel silmäkulmassa, mutta hymy huulilla oltiin Maaningan kirkonkylän koululla v. 1940 erojaistilaisuudessa, jolloin hajaannuttiin eri suuntiin uusia elämänmahdollisuuksia luomaan (ylempi kuva). Alemmassa kuvassa lottia kesällä 1940 nauttikään erojaissaan.

KIRKONKYLÄN NUORISOSEURAN »Kiinan keisari ratsastaa»esityksestä v. 1918: Eljas Rouhiainen, Martta Toropainen, Paavo Nieminen, Hida Rouhiainen, Jalmari Nittynen, Hanna Kuitinen, Eljas Kivinen, Helena Muhonen, Impi Könönen, Liina Kivinen. Seuran pitkäaikaisina toimihenkilöinä mainittakoon op. Moilasat, rva Hilda Pirhonen, Janne Kananen. Ohjelmista, näytelmistä ei ollut puutetta, kun kalkki vetivät yhtä köyttä.

auttaen hyviä pyrkimyksiämme. Huokasin: kumpi ei mikään riistäisi uskoani enkeleihin! Muistan aina ne ruustinnan ja rovastin siunaavat onnentoivotukset, kun kävin v. 1924 hakemassa papinkirjaa seminaariin hakua varten. He ilmaisivat myöhemmin ilonsa siitä, että opinhaluani pääsin tyydyttämään, vaikka se aukenikin toista tietä kuin aikaisemmin olin toivonut.

Oli syvä järkytys meille pälkjärveläisille, kun rippikoulukirkkomme, tuon jumalanpalvelustemppe-
limme tapasimme v. 1942 kokonaan purettuna. Kirkon raunioilla

oli ainakin kerran kesäisenä sunnuntaina jumalanpalvelus. Rovasti Siimes ei enää ollut mukana. Hän oli jo kuollut kauan ennen talvisotaa. Ruustinna Siimes oli mukana.

Kirkkoherra Korvenheimo saarnasi ja kanttori Kilpiranta oli kanttorina. Molemmat he olivat ohjanneet monet rippilapsipolvet kirkossa, jonka raunioilla nyt tuuli soitti urkujaan puiden latvoissa. Koivujen juurella evakosta palanneet vanhat ja nuoret muistelivat ripille pääsyään ja jumalanpalveluksessa käyntejään. Sankarihau-doilla valkokuokot suutelivat helästi pyhää multaa.

Rovasti Eelis Richard Siimes, Pälkjärven kirkkoherrana vv. 1910-1932.

Rovastinrouva Anni Siimes, o.s. Kiljander, synt. 20. 4. 1882.

hon omat oivalliset, järkkymättömät jäsenet ehompina entistensä.

Olikin jo koolla kaikki, pieni luokka puolillansa, silloin tyttöjen seasta kuului ääni kirjurimme. Ky-syi Aura ankarasti, »Onkos penne-jä pojilla, markat miehillä mukana?» Kun ei miesten murtikaiset, olleet tuosta tietääksensä, kysymystä kuullaksensa, tuli Aura au-lihasti, mielistellen miesten luokse, keimaillen keskellemme. Ehkä vasta virkkaellen, tyttö laukkunsa keralla. Sitä eessämme esitti, ke-hueli kestäväksi. Näin nurkka niis-timille, räkäreivuille ryyppä, hie-no tasku hohtimille, vasaralle varma paikka. Hällepä kiva kapine, arpomalla annetahan, kellä onnea osallansa, matalalla marškallansa.» Kertoi vielä kieräellen, varsin vii-saasti vikersi: Lotat syötiin lähteis-säni, sekä syötiin, että juotin. Si-tä syytti sieluihimme aikamoiset aavistukset. Liikasyönnin seurauk-set, lotilla nyt luonnossansa. Li-jakuuntinsa jällellä, väivat vatsassa vakavat. Jossa kussa jollain lailla paikoillansa pötköttävät. Eikä lähde ääni suusta, liioin kieli liikah-tele, pää pyöri, kaula käännä, kuve kumpikaan kohennu. Hierojata hienot neidit kipeästi kaipailevat. Hierojille hirnu hommat, kuului-san kova urakka. Nene markat maksuksensa, pennit palkaksi pe-riivät. Siksi heltyi miesten mieli, tunto pehmeni pojilta. Markat lähti mainiosti, pennit pitkissä pinoissa.

Moni ehkä ainoansa, markan vii-meisen menetti.

Kun ei mulla markkojani ollut ollenkaan mukana, kynän veivät kynsistäni, kauniin kirjoituskapu-lan. Täytyi piirtää peukalolla, kyn-nelläni kirjoitella.

»Juuri koota kaukertaissa laulu-luokassa kajahti: Terve ystävä sä tänne suojahamme.» Laulupa tämän lajinen takia ehkä tarkastjan, ettei nurku neuvojalla rauhatonta Rin-nelällä, neittä kauhu kaivelisi, pel-ko pellole ajaisi.

Alkulaulun laulettuamme kaunis kerkhoneuvojamme neiti Rinnelä ru-patti taitavasti terveisensä.

Sitten valta veljeksillä, Leski-sillä leikin vuoro. Samanlaiset suk-simiehet, hiihtäjät tasaväkiset, kumpi ensin ehättävi neiti Rin-nelän ratoksi? Neljän seinän siimek-sessä nuorempi on nokkelampi Eino ensiksi ehätti neidille nenä etehen, vaikka varsin virren juon Jussin tuoksahti jutuille.

Keskelläkin kerran vielä, muun-kin ohjelman ohessa vielä virren veisasimme lojautimme tuiman lau-lun »Tuima on tuuli ja pimeä on taivo.» Nytpä kerhon johtajamme pinko luokkamme perälle. Liekö käynyt kiertämässä, viireihinsä vääntämässä kerhomme runoko-

netta, sanaseppo Sampoamme? Vai-ko käynyt vartta vasten kuulun kansan riimikojan Juho Leskisen tykönä?

Empä tullut tarkanneeksi, liekö toiset tutkinehet, mistä Jussimme pujahti, alta penkin penkautuiko parissa oman pakinan, kera kerhon pöytäkirjan, jota höysti jonkunlai-set leikkiliset letkaukset.

Kuului taaskin korvihini neiti Rinnelän rupatus: »Raittiuskirjan»-aittuden puolesta se nyt puheli. Sitä mieltäpä minäkin, yhtä köyttä kerkhokirjan: juopunehet järjestän-sä apinoiksi arvostelen.

Jopa kerhon johtajakin kävi kir-jahan käsiksi; läpi läksyn kuulus-teli tavallansa tuttavalla. Tuli aika tyttärille omat tehdä tehtävänsä, läpi käydä kuunnelmansa omat oh-jelmansa, kerkhoneuvojan kehtun tahallansa tarkaistaisa läpi silmä-rillinsä lasiniekkolaitostensa. Kului aika Aurallakin kanssa hiljaisen hikensä loruansa lausuessa, runo-ansa ruplattaessa, min on Jussi joutessansa Leskissä leipoellut ohrajauhoista omista, alustellut akanoista.

Jos ei Helvi Jalkasella ollut helppo ollaksensa kertomuksensa keralla, myöskin Vera Vornasella kuuma paikka kerraksensa runon

MUISTEMIA LAPSUUDEN JA EVAKON AJOILTA

On lapsuusmuistot niin rakkaat, jäi kotikunnat Karjalaan. Ei mielestä jää ne koskaan pois, vaik' vieraat veräjät tutut jo ois.

Siellä synnyinkylässä Ilmakan mä ajan taapersin armainman. Ei silloin huolia huomenen, ne jätiin isällen, äidillän.

Sai rientää leikistä toiseen mukana naapurin lapsien. Kun vartuin, työhön jo tartuttiin, myö lehmät äidille haettiin.

Ne matkat muistossa säilyy ain, kun saloseutuja kiertää sai. Hovinkorvella kelloja kuunneltiin, Putkilammilla Helunaa huudeltiin.

Heinämaita vierailta hyyrättiin, koha heinillä tehä myyrättiin, tytön hännillä kantaa annettiin.

Leppätulloo kesällä taitettiin, pajunkiskontaa lapset laitettiin. Marjamatkat Immosen taakse nuo ne jännät ajat taas mieleen tuo.

Kalareissut ne oli vasta tärkeää, vaik' saanu ois pari särkeä. Kyyrönlammilla kuutilla seilattiin, jamalla uuintaitoa reilattiin.

Alakoulua Pailamon Kerttu jutui, sieltä aakkoset ensin mieleen itti. Yläkoulussa Kilpirannan Anni johti, siellä lapset silloin tärkeän pohti.

Näkötorni oli Nousiainen mäellä, sinne mentiin ain nuorella väellä. Näky kirkkoja, järviä, maisemia, niitä Karjalan lehtoja kaunehia.

Kyläkeinulla käytiin pyhäisin ain, se sijaiti Näätsen puolella vain. Siellä nuoret tapasi toisiaan, ja tyttäret vilkuili poikiaan.

Oli martoilla toiminta ahkeraa, he pitivät ompeluiltojaan. Monet kurssit kuuluivat ohjelmaan, ja joskus he tekivät retkiään.

Maatalouskerhossa taidot karttui, kun lapioon ja haravaan innolla tarttui. Tuli syksyllä paljon juureksia, kerhoneuvoja antoi ohjehia.

Lähinaapurit oli Turuset, Matti ja Taavi, siis veljekset. Aina Annia hätään haettiin, jos missä ja milloin tarvittiin.

Jos karjalle milloin sairaus sattui, niin Vornasen emäntä toimehen tarttui. Hän »lääkärinä» höyli, puheli kovin, rajapinnasta kun syntyisin oli.

Postinkantaja Eliisa Jeskanen kirkonkylästä teki matkan sen. Nahkalaukussa kanteli lehtiä, tuli kymmeniä kilometrejä.

Kuka muistais ei Haarasen Annamari, hän ompeli meillemkin monta pariä. Vakava, harras ihminen jäi hänestä lapsen mielehen.

kanssa kamppaillessa aivan itsensä pituisen.

Laulun kolmannen lajiksi kerhon johtaja valitsi: »Kuullos pyhä vala», sekä itse ilmoitukset kuuluteli kuulutukset: »Ehkä ensi sunnuntaina, reiluun aika retkellemme, Makariiseen matkalle. Vielä loppujen lopuksi neuvot kerhoneuvojamme, että tästä toiminnasta, opinahjo-ohjelmasta oisi oltava ikämme muistot mielessä mukavat. Vieläpä hän viimeiseksi pulpeteista poistuu tuli totta toisen kerran käsin kättä koettamahan, silmillänsä sihtaellen läpi silmämilliensä, lasiniekka laitostensa.

Tämä on jäljennetty vihkosta, johon talollisenpoika Lauri Könönen on sen kirjoittanut kotonaan Pälkjärven Sikrassa. Lauri Könönen kaatui talvisodassa Ruhtinaanmäellä 2. p:nä tammikuuta 1940.

Suutari ol' Mikko Tukainen. Häneltä syntyi vaikka »suplinen». »Ei työkaluihin penikat koskea saa», näin tapana häi' oli komentaa.

Pyhäkoulu Jolkosen Helvi ohjasi, me pienet kuunneltiin hörössä korvat. Jäi paljon hyvää tiedon alkuun, kun kuka otti opin talteen.

Kauppias Pursiainen usein kävi, rihkamit kaupaks hyvin mäni. Tulemaan aina jo ootettiin, kun nopparit, napit loputtiin.

Työväenyhdistys myös toimi, Eino Kortelainen puheenjohtajana hoiti. Talokin siellä, missä ohjelmat nähtiin ja gramafonista lopuksi sävelet lähti.

Koko kylä kuni samaa perhettä vain teki talkoilla töitä yhdessä ain. Kotiportit sitten kalkki me suljettiin, kohti uusia tanhuvia lähettiin.

Tuli sota ja lähtö kodista pois, sitä todeks ei alkuun uskonut ois. Mökki pieni, mut sitä rakkaampi meille, ei hennonut lähtee ois mieron teille.

Linja-autoon kylän väet sullottiin, äidit, lapset ja tuttipullottii. Eron kyyneleet yhdessä itkettiin, kun kunnat rakkaat jätettiin.

Oli evakon taival vaihtelevaa, kunnalliskodissakin asua sai. Kirkon parvella, penkillä nukuttiin, kansakouluilla pehkuilla herättiin.

Soppajonossa vaadittiin taitoa, vain lapset ja vanhat sai maitoa. Ei vuoteita kuin paljas lattia, peittona käytettiin takkia.

Härkävaunuissa oli lupa matkustaa, ei auttanut liioin valittua. Iso perhe meitäkin oli kertynä, ei kenenkään rekeen ois kehanna.

Sitten Maaningan Kurolanlahdessa me asuttiin Pettälän talossa. Tanniset ja Juvokset yhdessä ihan aina sulassa »ovussa.

Kun vuosi siinä vierähti umpeen, alettiin vihdoon Liperiin kulkee. Oli määrätty meidät Joutenniemeen, se salolla syrjässä missä lienee?

Jopa alkoi kiireinen tohina, kun rakennettiin uutta kotia. Kiviloutalla päreit kiikutettiin, käsisahalla lankkuja sahaeltiin.

Piti peltoa raivata metsästä ja repulla kantaa evästä. Ei maanteitä ollut lähellä, piti kinttopolkuja kävellä.

Venepölyllä tavaraa rahata, Käämään lossilla souvella. Oli joskus veljeksille tullut liikaa lastia, jopa alkoi pöksytkin kastua.

Nyt Joutenniemen maantie tuo, posti- ja meijerit autot kulkevat nuo. Joen kaupungin väkeä mökeille ajaa, Viinjärvestä kaikki me pyydämme kalaa.

On päiviä, viikkoja, vuosia näin ilon ja murheen takanapäin. Ei kohtalon kolhuitta Karjalan lapset, tuli monelle heistä harmajat hapsat.

Ehkä opiksi, ohjeeksi Luojalta saimme, mitä elämän koulussa kokea voimme. Jos liiaksi hyvyttä annetaan, niin Hänet niin helposti unohdetaan.

En paljo Ilmakasta muistakaan, olin kaksitoistakesäsen silloin vaan. Ei välirauhana sinne mentykään, tänne jätiin mökkiä tekemään.

Elma Tanninen

Hopeat

Pellavaliinat ja hopeaesineet eivät sovi yhteen, sillä hopeaesineet saavat pellavasta himmeän, lyijymäisen kiillon, jota on vaikea saada lähtemään.

KANSAKOULUMUISTOJA

Iljalan eli kirkonkylän kansakoulu sijaiti Rannanhovissa Pälkjärven rannalla. V. 1912, jolloin koulu aloitettiin, ei syntymäpäitjässänini ollut muita kansakouluja kuin kirkonkylässä ja Kuhilasvaarassa, joka viimeainnitu sittemmin yhdistettiin Värtsilän kuntaan. Koulumatkat Iljalan koululle olivat pitkiä. Oppivelvollisuuslaki ei vielä kouluun häitistellyt. Mutta opintahalu oli. Koulun tuloa eivät estäneet 10–12 km pitkät matkat, ei talven paukkuvat pakkaset eivätkä teille muodostuneet korkeat kinokset. Sukset vain kulkuvälineinä lähtivät lapset kodeistaan koulutielle. Ei se suksikeli aina suosiolinen ollut pienille matkalaisille. Jalkaisin taapertaessa kahlatiin monasti melkein vyötäröitä myöten lumessa. Ei kaikilla poluilla ollut edes hevosella ajettu. Joskus tuiskupäivinä olivat kinokset niin korkeita, että niiden yli mentäessä oli heittäydettävä pitkäkseen ja vieriteltävä itsensä eteenpäin. Kunnan talolla, »Ylähovissa» (kuten eräs opettaja taloa kutsui) ja koulun piharakennuksessa, pirtissä oli kyllä

pitkämatalaisilla mahdollisuus olla yötäkin. Mutta harvoin lapset käyttivät sitä hyväkseen. Kotiin paloi mieli yöksi. Ihme, että vielä jaksettiin läksyt lukea. Ei kouluhalu estänyt puutteellinen ravintokaan. Elettihän ensimmäisen maailmansodan ankaria aikoja. Koululla jaettiin kyllä lämmintä keittoa vähävaraisille ilmaiseksi. Varakkaammat saivat keiton pienestä maksusta. Luulen, että tämä ruoan jakelu oli jonkin yhdistyksen aikaansaamaa. Eihän siihen aikaan kunnan eikä valtion toimesta vielä kouluissa ruokaa annettu.

I—II luokasta

on jäänyt mieleeni pitkän pitkät pulpetit. Yhteen pulpettiin mahtui monta oppilasta (mahtuiko kymmenkunta, en muista tarkkaan). Kansi oli kiintonainen, sen alla hyllykössä pidimme tavaraitamme. Pitkissä pulpeteissa liikkahdellamme kävi joskus niin hauskaasti, että reunimmainen pikku istuja löysi itsensä lattialta selällään töppöset

kohti kattoa, opettajan ja tovereiden sekä itsensä hilpeudeksi.

Kooltaan pienemmässä II—IV luokassa pulpetit olivat jo sentään vain kahden oppilaan istuttavia. Mustat luokkataulut molemmissa luokissa ja urkuharmooni alaluokassa ovat jääneet myös muistikuviiin.

Koulun kuusijuhlista

ovat jääneet mieleeni erikoisesti leikit, joihin ottivat osaa kaikki oppilaat siinä puvussa missä kukin oli juhlaan tullut. Pulpetit oli kasattu yläluokkaan. Juhlat pidettiin aina isompikokoisessa alaluokassa. Sekä oppilaat että lasten vanhemmat seisoivat. Runoja ja kertomuksia siellä esitettiin. Mutta kuavilemistä ja joulunäytelmistä ei ole jäänyt minkäänlaista mielikuvaa. Ehkä niitä ei esiteltykään. Opettajan puhe oli tietenkin juhlan arvokkain osa. Lapsena laulamamme joululaulut koulun kuusijuhlassa kaikuivat vieläkin hiljaisina josakin muistojen kätköissä.

Lukuvouden päättäjäisjuhla,

tutkinto oli koulun jännittävin päivä. Edellisenä päivänä koristelimme koulumme harakanvarvasköynnöksiin. Kaikki talven uurasuuden tulokset olivat näytteillä: käsityöt, piirustukset, lasku- ja kirjoitusvihkot. Juhla kesti yhtä monta tuntia kuin tavallinen koulupäivä. Opettajat pitivät meille koulutunteja, kyselivät tietojamme. Lasten vanhemmat ja toiset vieraat seurasivat juhallista toimitusta ja välitunneilla tutustuivat näytteillä oleviin töihin. Pulpetit olivat paikoillaan molemmissa luokissa, ja lapset istuivat tuntien aikana pulpeteissa. Tällaista juhlaa voikin kutsua nimellä tutkinto. Ja todistuksen odotus jännitti mieltä.

Sitten alkoi kesäloma. Meitä odottivat valkovoikkoja täynnä olevat metsät keväällä, marjamatkat kesällä ja riemullinen palaaminen koulutyöhön syksyllä.

Opettajista

Neljän vuoden aikana (1912—16) ehti olla jo useita opettajia, joista ei kaikista jäänyt erikoisempaa muistikuvaa, kun olivat niin vähän aikaa. Kolmea opettajaa olen muistellut joidenkin erikoisten ja mieleenpainuneitten seikkojen takia.

Opettaja rouva Hilma Airaksinen oli opettajani koko neljän vuoden ajan. Vain vauvaa odottaessaan oli hänellä viransijainen. Hän oli vastaanottamassa meitä pieniä pienten koulun, jota pidettiin syksyllä valmistavana kurssina muutamia viikkoja I luokalle tulijoille ennen varsinaisen kansakoulun alkamista. Minulle, joka en ollut käynyt päiväkkään edes kiertokoulua, vaan opetellut lukemisen alkeet kotona, oli ensimmäinen opettajani suuri ihme ja rajatoman ihailun kohde. Kyllä hän osasi opettaa pienten lasten tajukseni ja miellyttävästi. Hän ohjasi joululeikkimme, voimistelumme, kevätleikkimme, opetti meille laulut, opetti uskonto- ja maantietotunneilla, muutamia mainiten. Siellä ne muistojen kätköissä soivat lapsuuden koulun virret: »On meillä aarre verraton», »Autuas, ken sydämmensä» ym. Lapsen altis vastaanottokyky talletti sen, mikä oli kalleinta ja herätti tiedonjanon jo varhain kaiken hyvän oppimiseen.

Olin jo vuosia ollut itse opettajana, kun tapasin opettaja Airaksisen. Hän kysyi: »Onko sinulle, Aili, jäänyt jotain hyvää minun koulustani?» Vastasin epätoivomasti: »Herra on heikoissa väkevä», erään uskontotunnin aihe on kirkastunut jälkeensäkin kaiken lapsuuden koulun ja myöhäisemmän ponnistelu opintitellä. Entinen opettajani kuunteli liikuttuneena sanoen: »Jumala on siunannut työtäni minun siitä tietämättäni.»

II luokalla ollessani oli op. Airaksisen viransijaisena neiti Vieno

Viimeinen Lotta-Svärd-paikkalisosaston johtokunta v. 1944, eturivissä Hilja Kauppinen, Lyylä Kivinen, Anni Kilpiranta, Irja Kivinen, takana: Aune Kauppinen, Helmi Vasko, Ester Sormunen, Sirkka Kolehmainen.

Suomen sodan aikuisen Hiekan taistelun muistomerkki Patsaan Pysytti talkoovoimin Pälkjärven suojeluskunta v. 1928.

PÄLKJÄRVEN SEKAKUOROJA johti kanttori Martti Kilpiranta (toinen vas. edessä), aikaisemmin Lyylä Kivinen (keskellä oik.). Harjoituksia pidettiin useimmiten kirkolla taloissa ja eri kouluilla. Matkat olivat pitkiä, mutta laulajat olivat uskollisia harrastukseleen vaikka autoja ei ollut.

Pälkjärvi — entisen tulivuoren juurella

Pälkjärveltä syntyisin oleva Helsingin yliopiston rehtori Erkki Kivinen kirjoitti Pälkjärven seurakunnan 300-vuotisjuhlien aikaan erään päivälehden julkaisemassa juhlanumerossa otsakkeella »Pälkjärvi — entisen tulivuoren juurella»:

Harvapa pälkjärveläisistä enempää kuin sen naapuripitäjäläisistä kukaan tietää, että heidän nykyisin niin rauhalliset asuinpaikkansa ovat eräinä aikaisempina kausina olleet yhtä paljon tulivuoren purkauksille alttiina kuin nykyisin Vesuviuksen juurella Italiassa sijaitsevat seudut. Eikä tämä tulivuori ole vain uhanut, vaan kyllä se on toiminutkin, sillä tulivuoren purkautumisen yhteydessä syntynyttä laavakiveä ns. dasiittia tavataan vielä nytkin Jänisjärven keskellä sijaitsevissa Selkäsaarissa. Irtolohkareina tavataan samaa kiveä Jänisjärven eteläpuolella Suiстамolla, mutta nämä kivet ovat levinneet sinne paljon myöhemmin, nim. vasta jääkauden aikana. Tämä tulivuori on ollut toiminnassa niin aikaisina geologisina ajanjaksoina, kymmeniä, ehkäpä satoja miljoonia vuosia sitten, että näillä seuduilla enempää kuin muuallakaan ei silloin ollut vielä ihmisasutusta, mutta eläin- ja kasvikunnalle tulivuori purkautuessaan tuotti varman tuhon.

Jänisjärven keskellä tavattavat entisten tulivuorten jätteet, kallioidet selkäsaaret, ovat siitakin syystä erittäin merkittävät, että vain Lappajärvellä Etelä-Pohjanmaalla tiedetään nykyisin maasamane olevan aikaisemman tulivuoren jätteitä. Näiden kahden löydön lisäksi tunnetaan koko Fennoskandiassa tätä nykyä vain kaksi muuta paikkaa, jossa on selviä merkkejä aikaisemmin toiminnassa olleesta tulivuoresta, nim. Mienjärvi Smålandissa ja Dellenjärvi Helsinglandissa Ruotsissa. Nämä

neljä tulivuorijärveä muistuttavat ulkonäöltäänkin hyvin paljon toisiaan siinä, että ne ovat enemmän tai vähemmän pyöreitä ja aukeita. Niiden rannat ovat jokseenkin suoraviivaisia eikä niemiä ja lahtien pirstomia, kuten useimmat meikäläiset järvet tavallisesti. Jänisjärvi ja Lappajärvi meillä sekä Dellenjärvi Ruotsissa ovat pinta-alaltaan laajoja, suunnilleen 20 km läpimitaltaan. Mienjärvi sitä vastoin on paljon pienempi. Yhteistä näille järville on edelleen sekin, että laavakiviesiintymät sijaitsevat saarissa, järvien keskellä, lukuunottamatta kuitenkin Dellenjärveä, jossa sitä on kahden järven välisellä kannaksella. Myöskin Jänisjärven Selkäsaaret sijaitsevat kahden syvänteen välissä. Saarien pohjoispuolella olevassa syvänteessä on yli 30 m, ja niiden eteläpuolella sijaitsevassa syvänteessä jopa yli 50 m vettä. Sillä vedenalaisella kannaksella, jolla Selkäsaaret ovat, ei veden syvyys ylitä 10 m.

Siitä, kuinka suuri Jänisjärven kohdalla sijainnut tulivuori on ollut ja kuinka pitkiä aikoja se on ollut toiminnassa, ei meillä ole lähempiä tietoja. Nykyisten löytöjen perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että Selkäsaarten kohdalla on ennenmuinoin ollut tulivuoren purkautumiskeskus ja siitä kohdasta on juoksevasa muodossa oleva laava pursunut pinnalle suuremmalla tai pienemmällä voimalla. Tulivuoren toiminnan johdosta on mahdollisesti mainittujen saarien kohdalle muodostunut kekomainen, korkeampi tai matalampi kohouma tuhkaista ja tulivuoresta purkautuneista karkeammista aineksista. Tämä maanpinnalle syntynyt tulivuori ei kuitenkaan ole ollut yhtä kestävä luonnonvoimien kuluttavaa vaikutusta vastaan kuin nykyisten Selkäsaarten kohdalla sijaitseva hitaammin jäähtynyt kivetynyt laava. Tämän takia ovatkin aikojen kuluessa kaikki muut mahdol-

iset tulivuoren jätteet hankautuneet pois paitsi nykyiset Selkäsaaret muodostava n.s. laavatappi. Jänisjärven olemassaolo juontanee alkunsa silta ajalta, jolloin toiminnassa oleva tulivuori aiheutti myöskin maankuoressa liikuntoja ja repeytymiä. Nämä silloin syntyneet syvänteet ovat varmaankin olleet tulivuoren tuotteiden peitossa ja vasta niiden hankauduttua ja kuluttua pois, ovat jääneet veden peittoon.

Jänisjärven Selkäsaaret ovat meille säilyneet muistoina niiltä kaukaisilta ajoilta, jolloin maamme kallioperä ei ollut vielä yhtä järkkymätön ja vahva kuin se nykyisin on. Ne todistavat meille, että näilläkin seuduilla on aikoinaan tapahtunut valtavien maanalaisten voimien temmellystä, joiden vaikutus on tuntunut myöskin maan ylimmissä kerroksissa. Tähtän aikaan täällä on varmaankin tapahtunut samanlaisia luonnonmullistuksia, joita niin usein nykyisin tapahtuu esim. Japanin seuduilla sekä Itä-Intian saaristossa maanjäristysten ja tulivuorten purkausten yhteydessä, ja joista sanomalehdet sisältävät välistä hyvinkin kaameita kuvauksia ja kertomuksia. — Erkki Kivinen.

KUULU PUUSEPPÄ

Vuonna 1887 toukokuun 17. pnä syntyi Pälkjärven Makariissa rukisovari Avoniukselle poika, jolle hän antoi nimen Antti. Tästä Antti-pojasta kehittyi aikanaan vuorineuvos A. Asko-Avonius, Asko-yhtymän tarmokas johtaja.

Mutta ennen kuin hän pääsi Asko-yhtymän pääjohtajan tuolille, oli hänen sitkeästi yritettävä eteenpäin, sillä hän lähti kapuamaan kohden kuuluisuutta renkipojan ankeista oloista. Kerrotaankin kuinka hän kerran ollessaan renkipojana oli joutunut halon tekoon hyvin räntäisellä ilmalla. Kun vaatteet ja rukkaset kastuivat likomäräksi, Antti oli kiukuissaan kiskaissut rukkaset käsistään ja lyönyt ne tanteeeseen ja sanonut: "Jos ihminen ei elä muulla kuin halonteolla, niin kuoloon...."

Ja niin Antti jätti halonhakkaamisen ja meni Pälkjärven kirkonkylässä toimintansa aloittavaan veistokouluun. Tämä talvikauden kestänyt veistokoulu antoi pohjaopetuksen tälle käteväälle, äyökkäälle ja tarmokkaalle nuorelle miehelle, jolta pohjalta hän ponnisti elämässä eteenpäin.

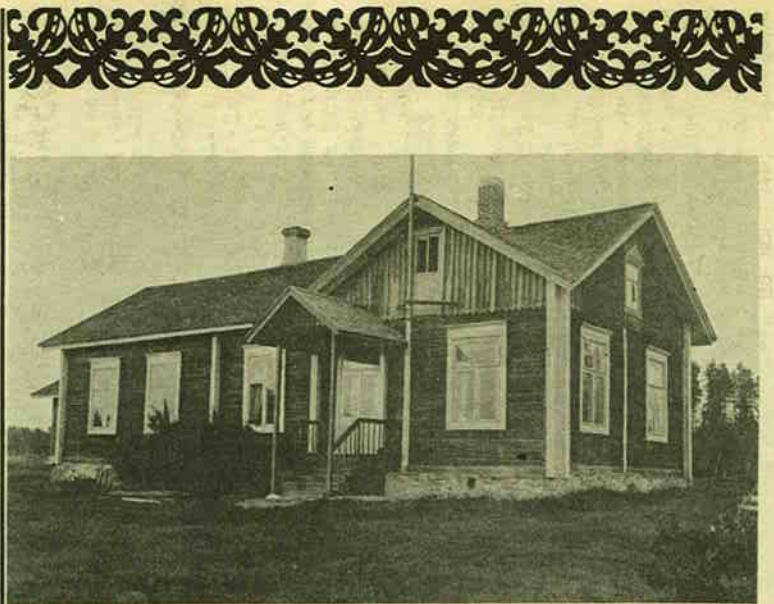
Vaikka A. Asko-Avonius oli syntynyt niukoista oloista, arvelemaan hänen aikakirjojen mukaan olleen peräti papillista sukua, sillä Pälkjärven seurakunnan kirkkoherrana toimi vuosina 1680-1690, siis 10 vuotta, Sigfrid Martinpoka Avonius, joka kuoli 1690 Pälkjärvellä. Kirkkoherra Avoniuksen kuoleman jälkeen hänen poikansa, Martti, asettui maanviljelijäksi Pälkjärven pitäjän Potoskaan. Koska Pälkjärvellä ei muita Avonius-sukuja ollut, on paljon mahdollista, että Asko-Avonius oli tosiaankin yksi tämän kirkkoherra Avoniuksen kaukaisista jälkeläisistä.

— J u h o J u h o n p o i k a .

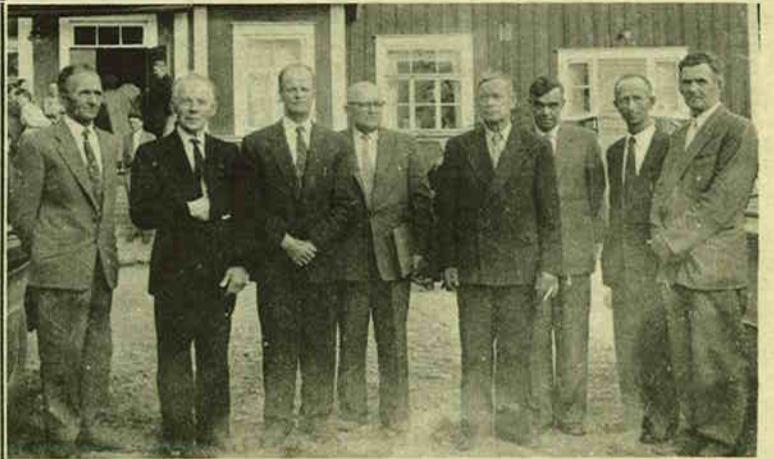

Ripustin

Housut liukuvat helposti ripustimesta, mutta sen voi estää kiertämällä puolapuun ympärille muutamia ohuita kumirenkaita.

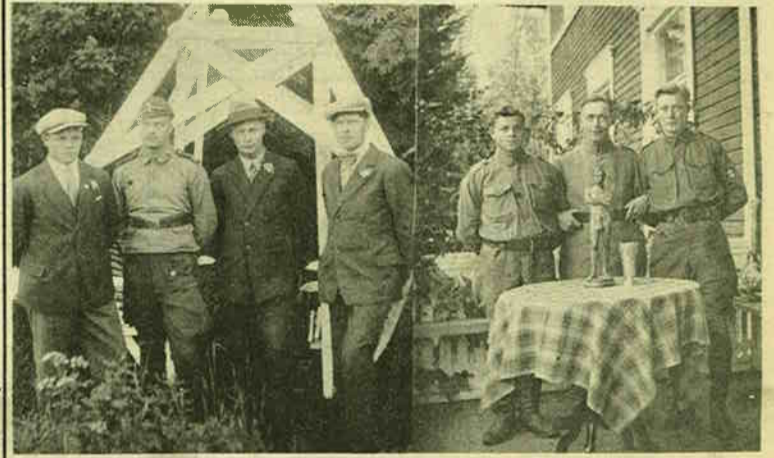
Pälkjärven kunnantalo, entinen kauppias Lampénin »Yläpiha».

Pälkjärven kunnan toimihenkilöitä kesäjuhlassa Viinijärvellä v. 1956: Johannes Savolainen, Martti Kilpiranta, Tauno Koljonen, Heikki Riikonen, Lauri Kivinen, Eino Kortelainen, Jalmari Väisänen.

Pälkjärven lottia lääkintä- ja muonituskursseilla v. 1937. »Jumala, terästä minut. Tao lujaksi heikko sydämeni. Anna minulle Sinun voimasi. Salli minun antaa vähäinen itseni synnyinmaalleni kokonaan. Oi salli. Vaikka minun pitäisi katsoa kauheutta silmiin. Vaikka minun pitäisi kuolla. Ole minua hyvin lähellä, Sinä väkevä Jumala.» Näin kirjoitti lotta Maire Siimes päiväkirjaansa ennen kaatumistaan.

YLEISURHEILJOITA, vasemmalta Väinö Nieminen, mm. piirin mestari alle 18 v., Lauri Rouhiainen, Kaarlo Rouhiainen, Lauri Fresenius (vas. kuva), oikealla: Väinö, Arvo ja Toivo Nieminen.

Maasalo. Kertoivat hänen olleen säveltäjä Armas Maasalon siskon. Musikaalinen hänkin oli. Hänellä oli hyvin hillitty hienostunut olemus. Ihailimme hänen kaunista vahvaa tukkaansa, joka palmikoituna oli koottu kahdeksi nutturaksi niskaan. Alussa hän soitti virsiä rukouksissa nopeammasa tempossa kuin olimme aikaisemmin tottuneet laulamaan. Me emme pysyneet mukana. Seuraavilla kerroilla hän soitti jo hitaammin ja mekin hitaampaan laulutapaan tottuneet pysyimme mukana.

Opettaja Matti Moilanen oli minun aikanani enää vain syyslukukauden opettajana. Hän jäi kevatlukukauden alussa eläkkeelle. Hän opetti meidät jo alusta alkaen täsmällisiksi, huolellisiksi ja siisteiksi. Paljon siinä pieni ensiluokkalainen sai ponnistella, että musteella kirjoitettu laskuvihko pysyi siistinä. Mutta taisimme onnistua, koska hän niistä tunnustuksen antoi. Eivät ne laskutkaan suuria olleet, mutta laskut oikein ja siistiä piti tulla. Hän neuvoi myös, miten piti peseytyä ja kammata tukka ennen koulun lähtöä. Tyttöjen lyhyistä hihoista hän sanoi: »Pankaa pa yllenne pitempihaiset mekot, ettei tule yskää, reumatismia ja muuta romuskaa.»

Viimeisellä luokalla ollessa oli miesopettajana Matti Koskenniska. Hän puhui usein elämäntutusta, johon kansakoulusta keväällä tulomme siirtymään. Hän jätti meille muistoksi kirjoittamansa ja säveltämänsä laulun: »Nyt loppuy: koulume kohta. Me riennämme elämän koulun. Luojamme, siunaa Sä meitä! — On viittoja matkalla monta, vaan harvat ne valhetta näyttää. Totuutta seurata tahdon.» Lauoimme sen tutkinossa keväällä. Sopivissa opetuksen kohdissa hän lausui meille

suurmiesten syvämielisiä ajatelmia. Eräs sellainen Goethen runon katkelma on jäänyt muistiini seuraavanlaisena: »Syvällä sieluisamme asuu kaipuu Korkeimman, Pyhän, Puhtaan puoleen, johon vapaana, kiitollisna mieli taipuu ja turvaa kuni jäykkään kalliioon. Se tosi uskonto on.» Myöhemminä vuosina joskus etsin kirjoista yllämainittua, mutta en ole sattunut löytämään. Jo etsintä kertoo, että ajatelmia oli puhutellut lapsuuden ja nuoruuden aikana.

Oli haikaa ja vaikea erota koulusta.

Kansakoulu oli monelle ainoa opinahjo. Jotkut saivat jo 2 vuotta kansakoulua käytyään siirtyä oppikouluun. Sinne paloi minunkin mieleni. Mutta rakkaaksi käynyt velvollisuus, isoäidin hoitaminen, pidätti. Toinen syy oli maailmansodan aiheuttamat vaikeat ajat Suomessakin. Ristiriitaiset mylerrykset sydämessäni purkautuivat säkeisiin:

»Oi, Luoja, miksi istutit Sä rintaan sen kukan kauniin sinikaunoksin. Se rauhan multa rinnastari riistää tuhansin tuskan tuntein polttavin.»

Se sinikaunokki oli olevinaan tiedon jano, koulutien kaipuu, päästä opin tiellä pitkälle. Siksi kirjoitin tuosta tähän, kun tiedän monta tuttua ja tuntematonta saaneen laillani tukahduttaa lapsuudessaan monta toivettaan ja tyytyä osansa. Oli sentään vielä kotioloissakin jotain, johon purkautua. Oli kirjat, uskolliset ystävät, luotettavat toverit. Ei voinut niiden neuvoista pahastua, vaikka ohjeet välistä kirpaisivatkin arkaa omaatuntoa. — Joka kevät toi myös valkovuokkoja, ihania ystäviä. — A. K.

MUISTIKUVIA MARTTATYÖSTÄ

Pälkjärven Marttayhdistys kuului alueellisesti Pohjois-Karjalan Marttapiriliittoon, joskin se muutamia vuosia ennen talvisotaa erotettiin Laatokan-Karjalan Piiriliittoon kuuluvaksi. Piiriliiton keskipiste sijaitti Sortavalan kaupungissa.

Marttatyö vv. 1920-1930 aikoina oli varmaankin kaikilla Suomessa, ja niin myöskin Pohjois-Karjalassa voimakkainta toiminta-aiheensa. Neuvontatyö antoi suuren panoksensa marttatyön eteenpäin viemiseksi. Oli pitäjää Pohjois-, niinkuin Laatokan-Karjalassakin, joiden alueella toimi 1-4 ja vielä useampikin koulutettu neuvoja antamassa ohjeita puutarha- ja kotitaloustöissä kurssien ja kotikäytien muodossa.

Pälkjärven pitäjää ei kuulunut suurimpiin, jos ei ollut kaikkein pieninkään, maamme pitäjistä pinta-alaltaan. Tästäkin vielä lohkaistiin muutama vuosi ennen talvisotamme Jänisjärven itäisellä puolella olevat Kuhilasvaaran, Anoniemen, Risuvaaran ja Inkeen kylät sekä niihin kuuluvat Tyytysaaren talot Värtsilän pitäjään kuuluvaksi. Tämä toimenpide pienensi kyllä pitäjän aluetta, mutta helpotti samalla pitäjän asukkaiden elintärkeiden asioiden hoitamista ja myöskin martha- ja maamiesseuratoimintaa. Matka mainitun järven takia oli hankala ja vielä tuli pitemmäksi, kun joutui kiertämään sen Värtsilän kautta maantietä pitkin.

Marttatyö Pälkjärven pitäjän alueella oli vilkasta ja monipuolista. Vaikka pitäjää ei ollut suuri, kykeni sen marttayhdistys jäsenmaksujen ja joidenkin kunnalta saamiensa avustusten turvin palkkaamaan oman marttaneuvojan, niinkuin silloinen nimitys kuuluu. Neuvojan toimikausi alkoi toukokuun alusta ja kesti usein lokakuun loppuun.

Kevään ensimmäiseksi töiksi muodostui neuvojalle, hänen tultuaan pitäjään, kylvösiementen pussitus. Martat olivat talven aikana hoitaneet juurikasvien ja kukkien siementilaukset. Pussitus tehtiin marttojen ja neuvojan kesken talokotona.

Olipa silloin kiirettä ja huisketta "Meijerskan" luona. Tämä tapahtui usein meijerin yläkerrassa, jossa marttojen sihteeri Signe Forsell asui.

Kun siemenet oli pussitettu annoksiin, ne jaettiin "kylämartoille" edelleen taloihin myytäväksi. Nämä "kylämartat" olivat talojen emäntiä, yksi kylästä, jotka edustivat myös kyläänsä yhdistyksen kokouksissa ja näiden luokse ohjattiin myöskin uusi neuvoja. Ky-

lämarta antoi neuvojalle tietoja "jäsenmartoista" ym. asioista kylässään. Näin saivat talojen marthaemännät kylvösiemenensä aikaan eikä tarvinnut lähteä kevätkiireiden aikana niitä kirkolta asti hakemaan.

Keväällä myöskin pidettiin marttojen järjestämiä taimilavojen teokursseja. Silloin kasvatettiin kaalien, tomaattien, lanttujen ja useiden kukkien taimet kotona. Ei ollut puutarhureita kuin kaupungissa ja suurimmissa asutuskeskuksissa. Samoin oli pensastentutus ja kasvitarhan kevätkylvöjen päivän kestäviä kurssseja.

Myöhäisempinä vuosina tuli neuvojille uusi työmuoto "maatalouskerholaiset." Heidän parissaan oli työ kiinnostavampaa. Nämä olivat juuri kansakoulusta päässeitä maalaistalojen tyttöjä ja poikia ja innostuneita kasvattamaan kanoja ja vasikoita ja heillä oli myös taimitarhoja.

Talvisaikana martat järjestivät ompelu- ja kutomakursseja. Kerankin oli Pälkjärven marttoilla 3 kk. kestävä kudontakurssi. Huoneistona oli suojeluskunnan talo, jonka suojiin mahtui yli 25 kutojaa ja opettajana toimi Hytinvään nuori emäntä Lempi Kivinen. Hän oli entinen käsityöopettaja. Paljon kaunista ja hyödyllistä valmistui sinä aikana ja monet nuori neitonen sai varmasti innostuksen ja alun kudontatyöhön.

Monet muutkin kurssit ovat varmaan saaneet alkunsa marttojen toimesta. Näin kuvia senaikaisessa Emäntälehdessä Pälkjärven Marttayhdistyksen kanakursseista pitkäaikaisen ja innokkaan puheenjohtajan Lyyli Kivisen kotoa. Hän oli sydämellinen ja marttatyölle lämmin ihminen. Marttoilla oli myös munanmyyntiosuuskunta. Munat koottiin yhteen palkkaan hyvinpuhdistettuina, leimattiin ja lähetettiin munaosuuskunnalle edelleen toimitettavaksi.

Talvisin martat pitivät myöskin ompeluseuroja, vierailivat toisten marttojen luona naapurikyliissä. Aika kului hupaisasti. Tehtiin käsitöitä, luettiin ja laulettiin, juotiin kahvia ja hiiltäen tultiin ja mentiin.

Kun neuvojan työkausi alkoi olla lopullaan, pidettiin vielä syksyllä keittokursseja. Näillä kurssilla keitettiin kasviksista ruokia, opetettiin vihannesten käyttöä, samoin marjojen, tehtiin mehuja ja hilloja - nämä olivat jo aikaisemmin säilöntäkurssien muodossa - sekä opetettiin sienien käyttöä tekemällä sienienkeruuretkiä ja pitämällä säilöntäkurssseja.

Kurssityö järjestettiin vuoroteli-

len kyltien kesken, toisessa oli kurssit keväällä, toisessa syksyllä, ettei toinen kylä jäänyt vähemmälle kuin toinen.

Ja vielä tulee mieleeni eräs ja ehkä rakkain ja tarpeellisin, marttojen järjestämä - tallukkakurssi. Tämä silloin kun miehemme ja poikamme olivat "siellä jossakin" puolustamassa maataamme suurta vihollista vastaan. Neulottiin sukkaa ja lapasia, kaulureita ja kypäränsuojuksia ja tehtiin tallukkaita. Silloin jos milloinkaan oli marttojenkin työssä innostusta, toivoa ja odotusta.

Sellaista oli marttojen työ Pälkjärvellä, kuten tuhansien muiden, yhteistä työtä kotien ja isänmaan hyväksi.

Monet, monet ovat poistuneet Pälkjärven martoistakin riveistämme. Uurastivat aikansa, heidän muistonsa elää meidän jälkeensä - neiden mielissä, kunnes meidän vuoromme tulee poistua riveistä.

- Maila Muhonen.

TALVI-ILTA MAALAIPIRTISSÄ

Pälkjärven Ilmaksen opintokerhon säilyneissä papereissa on m.m. seuraavanlainen nimimerkki »H. I:nen» kerholehteen Valonviiri laadittu kirjoitus »Talvi-ilta maalaispiirtissä».

Talvinen päivä on sangen lyhyt, joten pian joutuu ilta ja sen mukana kaikenlaiset puhdetyöt. Aurinko on jo mennyt maille ja tuvissa sytytetään lamput palamaan. Mutta yhdessä huoneessa palaa takkavalkea, jonka ääressä, sen hillityssä valossa joku nainen istuu ompellessa jotain käsityötä. Emäntä panee pannun liedelle, samoin padan tai kasarin. Hän näet pitää silmällä miesväkeä, joka nälkäisenä ja janoisena palaa ulkotoiltään.

Tämän tehtyään hän istahtaa hetkiseksi lepäämään. Mutta pitkään ei hän malta istua jouten, hän on jo kohta rukin ääressä ja laulaa hiljaa. Kerä kerältä joutuu lankaa valmiiksi.

Samalla jo miehetkin tulevat työstään. Heille täytyy laittaa kahvia pöytään. Mutta sen tekevät kyllä nuoremmat talon nais-

Pälkjärven Marttayhdistyksen johtokunta ehkä v. 1905, vasemmalta: Kustaava Halonen, Helena Voutilainen, Kirsti Könönen, hänen takanaan Niina Kivinen ja Helmi Leivonen (Ollilan, Puikkolan hovin, Ristiselän, Hytinvään ja pappilan martat.

Pälkjärven marttoja 1920-30-luvulla.

väestä ja emäntä saa jatkaa työtään.

Nyt alkavat jo navetan asukkaat tulla hermostuneiksi. Ne tömistävät jaloillaan ja päästävät ilmoille käskevän kajahtuksen kukin omalla tavallaan. Kukapa antaisi näiden pitkään odottaa. Kiireesti tulee joku naisista antamaan ruokaa. Ensin saavat osansa lemmät, joista on suurin hyöty ihmisille. Sitten iloiset vasikat ja hyppelevät lampaat saavat osansa viimeiseksi. Ja siatkin vaativat osansa ihan omasta kaukalostaan ja sen jälkeen kaivautuvat pannoilleensa makaamaan.

Samalla kun naiset ovat navetassa töissä, illastavat miehet tallissa hevosiain, sukivat ne puhtaiksi ja lähtevät sitten sisään. Kyllä nyt illallinen maistuu.

Ruoka-astiat pestyä sekä ruuat korjattua täytyy taas naisten lähteä navettaan lypsylle. Sieltä tultua ja maitoastiat korjattua alkaa iloinen puhdetyö luistaa, kuka mitään näpertelee. Siinä puhellaan päivän tapahtumista ja uutisista.

Mutta väsymys päivän töistä alkaa tehdä tehtävänsä ja yksi ja toinen pötkähtää unen syliin. Mitä onkaan uni makea raskaan päivätöiden jälkeen.

Pälkjärven kutomakurssilaisia 1920-luvun alkupuolella, edessä istumassa op. Hilma Luokila.

Pälkjärven pitäjätalven kesäjuhlasta v. 1962.

PIENEN SEURAKUNNAN TOIMINTA VILKASTA

Me siirtokarjalaiset olemme tänä vuonna viettäneet 30-vuotisjuhlaa. Tämä aika on kulunut siitä, kun tie aukeni evakkoon. Pieni pitäjää "Pälkjärvi" jäi aivan uuden rajan tuntumaan alueluovutuksessa. Silloin oli toivoa takaisin paluusta. Toive toteutuikin pian. Väli rauhan päätyttyä jatko-sodan aikana pääsimme takaisin. Alettiin rakentaa uutta hävitetyille tilalle siinä mielessä, että saamme jäädä ainaisesti asumaan entisille elinpaikoillemme. Jatko-sodan lopussa uusiutui evakkotalval. Ihmisiä virtasi pitkin teitä ja heidän joukkoonsa oli liittyvä.

Pienen seurakunnan toiminta oli vilkasta ja monipuolista. Oli pyhäkoulu ja Agricolaseuran raamattukerho, joka toimi pääasiassa Kurikan kylässä. Raamatun ohella opiskeltiin myös Agricolaseuran jär-

jestämässä opintokurssissa, joista myös suoritettiin tutkinto. Opiskelimme kirjoista Edvin Viren: Raamattu elämän kirjana, Eino Sormunen: Uskon mies ja Lehtonen-Sinelmäki: Rakkauten tekoja. Enempää emme ennättäneet opiskella. Kerho-ohjelma oli monipuolinen: lukemista, laulettiin virsiä ja hengellisiä lauluja yhteisesti, myöskin yksinlaulua ja ryhmässä; runoja ja kertomuksia esitettiin y.m. Iloiten saimme kokea, miten yleisö mielenkiinnolla kokoontui kerhoomme. Asunnoissa kokoontuminen kävi ahtaaksi ja aloimme ajatella rakentaa rukoushuonetta. Asia kehittyi pian. Kauppias Pirhonen lahjoitti tontin. Rakennustarpeet saatiin keräyksen avulla. Pidettiin talokkoa ja ompeluseura toi oman pienin lisänsä.

Paljon oli työtä ja huolta. Rouva

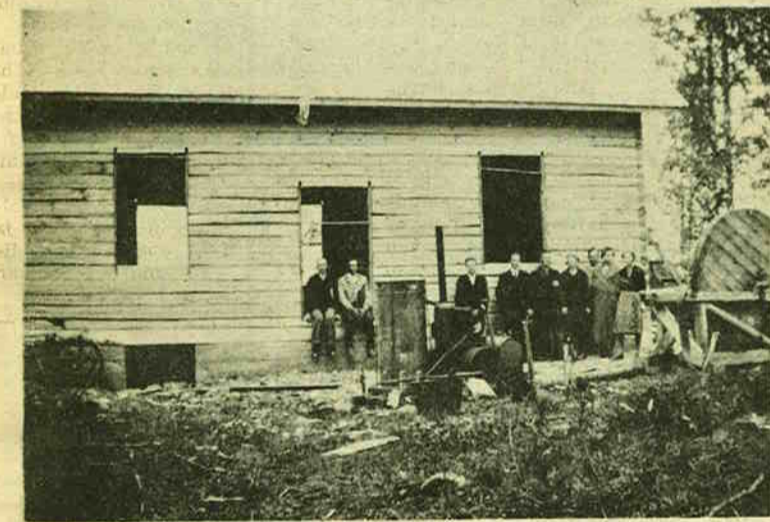

Viimeinen kunnanvaltuusto

Tämä kuva on otettu Pälkjärven viimeisestä kunnanvaltuustosta Kuopiossa v. 1940: T. Kempas, A. Leskinen, H. Vuojolainen, T. Koljonen, E. Kortelainen, T. Pelkonen, J. Könönen, E. Rouhainen, H. Riikonen, L. Kivinen, J. Välsänen, M. Kilpiranta, J. Avonius, S. Olkkonen, A. Kämäräinen.

Kurikan Agricolakerhon juhlatöimikunta v. 1938, edessä: Helmi Riikonen, Veikko Pulkkinen, Hanna Ryyänen ja Siiri Pirhonen, takana mm. Matti Ryyänen, Anni Väinänen ja Leivo Kuronen.

Pälkjärven Kurikan Agricolakerhon rukoushuonerakennus keväällä 1939. Talo valmistui ja vihkiäiset olivat talvisodan aattona.

Kauppias Niilo Pirhosen kauppatalo Pälkjärven asemalla.

Pirhonen tyttärensä ja kotiapulaisensa kanssa saivat kantaa päivien helteen ja kuorman. Ilo siitä, että työ ei ollut turha, palkitsi heidän ja toistenkin työn. Rukoushuone oli valmis 1939 syksyllä. Vihkiäisjuhlan saimme pitää adventtisunnuntai-iltana, pakkasen paukuessa, pimennetyin ikkunoita. Sota oli syttynyt. Mielet tahtoivat väkisinkin mataloitua. Kysyimme, miksi näin? Seurakuntamme kirkkoherra Veikko Korvenheimo toimitti vihkimisen avustajanaan Ruskealan rovasti Hannes Kauppiainen. Nämä puhuivat meille, tahtoen lohduttaa ja luoda uutta uskoa ja toivoa tulevaisuudessa toimimaan uudessa kerhon omassa suojassa. Rovastinna Siimes, joka oli usein ollut puhujana juhliessamme ja kerhossakin silloin tällöin, oli kaunein sanoin antamassa sitä, mitä tiesi meidän tarvitsevan ja kaipaavan. Monia muita onnittelupuheita saimme kuulla. Olimme kiitollisia kaikesta tähänastisesta saamastamme lahjasta. Talvisota päättyi sitten maaliskuussa. Tiedämme kaikki, miten rauhan ehdot sanelivat meillekin lähden, joka tuntui kauhealta, jättää kaikki. Saimme vielä palata jälleen, mutta vain ajaksi. Näimme hävitystä kaikkialla. Kirkko oli hävitetty, samoin rukoushuone ja paljon muitakin rakennuksia. Olimme vain käymässä ja saimme nähdä kaiken, mitä oli tapahtunut pois ollessamme.

Suurin osa pälkjärveläisiä asuu nykyisin Joensuun ympäristössä. Pälkjärven kirkonkello on nykyään Pielsensuun äskettäin rakennetussa kirkossa. Sen äänen kuulemme joka sunnuntai ja useampana viikon päivänä muulloinkin. Kaikki täällä voivat hyvin. Eivät kuitenkaan unohda entistä kotiaan Pälkjärvellä. He eivät unohda rakkaita omaisiaan, jotka ovat päässeet haudan lepoon siellä. Ne haudat jäivät sinne, sankaripoikemme haudat ovat kirkkomaalla. He nukkuvat siellä ilman muistomerkkiä, ilman kukkia, ilman kaikkea sitä, mitä on täällä meillä nähtävänä. Siis runoilijan sanoin: "Ei muuta kunniaa kuin kuulla kummultansa sun kuustesi kuiskintaa, kun sä kätkenyt olet hänet viime lepoon."

Heidän muistoansa emme voi haudata, se kulkee mukamme ja asuu meissä.

- Hanna Ryyänen.

Käytännöllistä

Kannattaa asettaa kappale ilmupaperia pöytäliinan alle kukkamaljakon kohdalle. Siten suojelette pöytälevyä kosteusvahingoilta.

Pälkjärven suojeluskunnantalo, joka valmistui v. 1935 ja tuhoutui talvisodassa.

Ilmakan opintokerho: toisessa rivissä keskellä kerhon johtaja Martti Kilpiranta, eturivissä neljäs vasemmalta kerhon sihteeri Kerttu Räsänen ja toisessa rivissä toinen vasemmalta muistelmaan kirjoittaja Lauri Könönen.

ILMAKAN OPINTOKERHOSTA

Pälkjärven kunnanvaltuusto hyväksyi uuden koulupiiriäön syksyllä 1923. Sen mukaan Ilmakan kyläänkin saatiin kansakoulu. Samassa valtuuston kokouksessa valittiin toimikunta, jonka tuli tiedustella koulua varten tonttimaata. Valitun toimikunnan ehdotuksen mukaan kunta osti maanviljelijä Janne Heiskoselta 4 hehtaarin maapalstan, johon koulu rakennettiin. Ilmakan koulupiiriin kuului kolme eri kylän osaa: Ilmakka, Läävi ja Hiekka. Nämä eivät olleet maarekisterin mukaan varsinaisia kyliä, vaan niiden tilat kuuluivat Iljalan kylään, joka oli varsinainen kirkonkylä, ja Pälk-

saaren kylään. Näiden kylien välille koulupiirin keskelle Pälkjärveltä Matkaskelkään vievän maantien varteen rakennettiin kansakoulu.

Kun Ilmakassa kansakoulu aloitti toimintansa, perustettiin myöskin sen piiriin opintokerho. Ilmakan opintokerho perustettiin syksyllä 1927 ja liittyi se Joensuun Keskus-Vapaaopiston alaisuuteen. Tämän Joensuun Keskus-Vapaaopiston toiminnanjohtaja, maisteri Olla Teräsvuori arvosteli tutkintokirjoitukset ja antoi niistä arvosanat. Kerhon jäsenet olivat ympäri koulupiiriä ja oli heitä keskimäärin 20, joskus ylikin. Kerhon johtajak-

PÄLKJÄRVEN TIKKALAN ISÄNTÄ MUISTELEE

Vuonna 1921 vaihtoi Tikkan tila omistajaa. Tällöin myi helsinkiläinen professori tilansa nuorelle yritteliäälle urheilijalle ja maanviljelijälle. Usein mainittu professori kävi Tikkalassa, sillä hän jätti metsäpalstan itselleen. Hän oli hyvin kiinnostunut metsänhoidosta ja suonkuivatuksesta, mutta ei kuitenkaan koskaan myynyt metsiään. Erään kerran hän tuli keväällä hankielien aikaan Tikkalaan, jossa naapurin työmiehet lämmittivät riittä. Riiehessä oli jyvät kuivamassa. Silloin kysyi vieras: "Puidanko tänään ahosta?" Talon emäntä vastasi: "Eihän toki, tänään on pitkäperjantai ja olemme kirkkoon lähössä."

Pitäjän suurimpiin tiloihin kuuluvan Raivion talon isäntä ja emäntä soutuivat usein järvellä ja samalla he poikkivat naapureissaan myös Tikkan tilalla. Isäntä astait tavallisesti pöydän päähän, heittäen lakkinsa pöydälle. Silloin Raivion emäntä huomautti Joosulle: "Älä heitä lakkia tuvan pöydälle, koska et ole talosta saapa."

Raivion kartanon isäntä Jooseppi Pitkänen oli tunnetusti innostunut metsästäjä, mutta harvoin sai saalista. Kerran olivat metsällä jänisjähissä Wärtsilän tehtaan patruuna Grahnin kanssa. Koirat ajoivat jänikset kerta kerran jälkeen metsästäjien luokse, ja metsästäjät ampuivat hiki hatussa, mutta jäniksiin ei vain sattunut. Metsästäjien onneksi ammuttiin savuavalla ruudilla, johon jänikset lopulta tukehtuivat emäntien iloksi ja metsästäjien maineen pelastukseksi.

Pälkäjärvi oli tunnetusti kalarikas suurista kaloistaan. Eräänä vappu-

si saatiin innokas kerhotojen kannattaja, tirehtööri Martti Kilpiranta. Hän oli seurakunnan kanttori-urkuri ja asui Ilmakan kansakoululla, jossa hänen rouvansa oli opettajana. Kerhon sihteerinä toimi Ilmakan koulun toinen opettaja, Kerttu Räsänen, myöhemmin Blomqvist-Pailamo. Alussa kerhollaiset olivat varttuneempaa nuorisoa, olipa joukossa muutamia perheellisiäkin miehiä.

Kerholla ensimmäisenä opiskeluvuotena oli luettavana K. N. Rauhalaan »Isänmaan kirja III», toisena »Isänmaan kirja IX» ja kolmantena Salokanteleen »Terveyskirja». Näistä allekirjoittanutkin suoritti hyväksytyt tutkimukset. Kerhon muista opintokirjoista en tiedä, kun tuli jäätyä kerhosta pois.

Kerholla oli alusta alkaen oma käsikirjoitettu lehti »Valonviiri». Tähän kerholehteen ahkerasti kirjoitettiin ja se luettiin kerhokokouksissa, jotka pidettiin Ilmakan koululla. Papereihini on jollain tavalla ilmaantunut muutamia näitä kirjoituksia. Erään pakina-pöytäkirjan Ilmakan opintokerhon näyttekouksesta olen jäljentänyt kirjoittajan muistivihkosta. Siltä varalta, jos tämän sattuisi lukemaan henkilö, joka ei pakinnassa mainittuja seikkoja tuntisi, lienee tarpeen vähän tilaisuutta selittää.

Ilmakan kansakoulu oli kaksikerroksinen, kohtalaisen ylävässä maastossa. Kerhon kokous on sattunut koululle samana päivänä, kun siellä myöskin oli hartaushetki, jonka takia oli koolla kerhon kuulumatonta vanhempaa väkeä. Kansakouluntarkastaja Matti Tuokko oli ollut samana päivänä koulua tarkastamassa. Hänellä oli aina tapana tarkastuspäivän illalla koululla pitää hartautilaisuus. Koululaiset veivät viestin kotiinsa, jotta vanhempi väki tiesi tulla tilaisuuteen. Kerhon tarkastaja neiti Rinne oli myös mukana. Näistä puitteista pakina syntyi. Pakina on toisaalla erikseen.

Kerho toimi syksyyn 1939, jolloin tunnetut tapaukset keskeyttivät sen toiminnan lopullisesti. Kerhon johtajana toimi loppuun asti opettaja Kerttu Pailamo. — E. K.

Mv. Aaro Sarlund Maaningalta on muistellut oheiset tapaukset.

iltana olin hätää kärsimässä suuren hauen kanssa, kun rysään oli mennyt 10 1/2 kg painava hauki, joka teetti monenlaisia työtä ennenkuin suostui tulemaan veneeseen. Taistelun päätyttyä olin kuin uinut vaatteet päällä ja samoin oli pieni tyttäreni, joka oli airoissa. Päätaisteluse oli kassara.

Pälkäjärvellä oli 1920-30-luvulla useita hyviä urheilijoita ja innostus asiaan oli kova. Erään kerran olivat koko Pohjois-Karjalaa käsittelevät juoksukilpailut Pälkäjärvellä ja silloin urheilun johtomies oli kovin jännittynyt oman pitäjän-pojista, kuinka pärjäävät. Katsomoi- ta ei ollut ja juostiin maantiellä. Sattui olemaan pisteaita, johon hän yritti nousta, mutta ei pystynytkään. Silloin hän sanoi nuorelle urheilijalle vaimolle: "Nouse sinä, niin varmasti näet, kuka voittaa." Voi sitä iloa, kun oma pitäjä voitti.

Lapsuuteni seudulle

Kirj. VILPPU KOSKIMIES

Pälkäjärven kotoiset harjenteet yhä muistan ja lempeät lehdot ja ne nurmet ja lampien vienot veet, ne lapsuudenmuistojen keldot.

Minä muistan ne korvet ja sukat suot, haat, missä me »hyrskyä» löimme, ja purojen ujosti pulskivat vuot, ahot, missä me marjoja söimme.

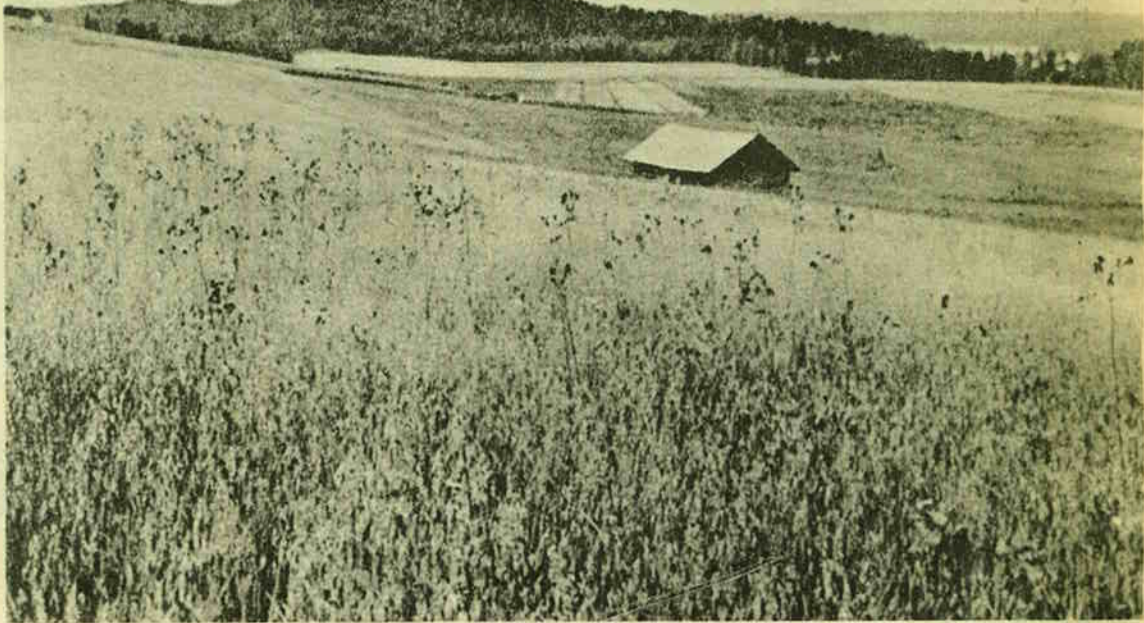
Ja ne juhannuskekot ja helinätyöt hyvin muistan ja talkoohetket, ja ne joulut ja kuulakat pakkasyöt ja reppaat hiihtelyretket.

Minä muistan ne ihmiset suoravat, minä muistan ne leikkiveikot ja ne taitavat tarinankertoajat, satulinnat ja metsänpaikat.

Pälkäjärvi, sun muinaiset muistelmias myös kuulin ja taistosi maineen. Olen kuunnellut Hiekan vällilläs tarukisketta rantasi laineen.

Oi, kevääni seudun kalliin yhä muistan eloni tiellä. Mitä muistoa muistelen rakkaimmin? Oman äitini hauta on siellä.

Ota vastaan virteni vähälhen, Pälkäjärvi, sä kaivattu, pyhä! Sua kiitän kevästä lapsuuden; se on polkuni solhuna yhä.

Näkymä Linnunvaaran peltoaukeilta. Takana Jänisjärvi.

Hiihtokilpailut omassa pitäjässä, Kirkonkylän koulu näkyy taustalla.

MANNERHEIMLIITON PÄLKJÄRVEN OSASTO

Kaksi- ja kolmekymmenluvun vaihteessa aloitti Mannerheimliiton Pälkäjärven osasto toimintansa. Sen johtohenkilöinä mainittakoon kanttori M. Kilpiranta, tohtori A. J. Huuskonen sekä kättilö Hilja Kauppinen. Osasto toimi lasten terveydenhoidon edistämiseksi, järjesti uimakouluja, hankki vauvanpakkauksia jne.

Kun sitten talvisota koetteli raskaasti pälkäjärveläisiä perheitä, jäi moni lapsi orvoksi. Nyt alkoi työ erikoisesti näiden hyväksi. Rouva Märtha Borgström ja rouva Anni Siimes henkilökohtaisilla käynneillä sekä kirjeenvaihdolla saivat Skaran kaupungin Pälkäjärven kummikunnaksi. Erikoisesti kättilö Hilja Kauppinen ansioksi on luettava, että hän sai melkein jokaiselle sotaorvolle sotakummin. Jatkosodan aikana ja senkin jälkeen Skarasta saapuneet avustuslähetykset jaettiin suurperheille.

Sotien jälkeen jatkoi osasto toimintaansa Joensuussa puheenjohtajana M. Kilpiranta ja sihteerinä Irja Kivinen. Järjestettiin eri sijoituskunnissa ohjelmallisia tilaisuuksia, tilattiin Terve lapsi-lehteä moniin kymmeneen perheisiin ja lähetettiin joululahjoja. Skaran kaupungista oli saatu n.s. »Kahvikruunuja», mitkä oli tarkoitettu Joensuun kaupunkin perustettavaa lastensairaalaan varten, mutta kun

Hilja Kauppinen

kaupunki ei varojen puutteessa sitä saanut, päätti osasto vuosikokouksessa v. 1950 asiantuntijain ohjeiden mukaan käyttää varat lahjakaiden ja vähävaraisten lasten apintoavustuksiin vuosittain. Näin aettiin 40 kpl a' 5,000 10,000 (vanhaa rahaa) yhteensä 214,000 mk sekä muita avustuksia 159,051 mk. Loput 100,000 mk lahjoitettiin Mannerheimliiton Pohjois-Karjalan piirille omaa taloa sekä Petrilahden kesävirkestystoimintaa varten.

Rouva Hilja Kauppinen toimi Pälkäjärvellä kunnankättilönä yli 20 vuotta. Kun paikkakunnalla ei ollut kunnanlääkäriä eikä sairaalaa, turvaututtiin monissa sairauksis-

Akka aisoissa

Pälkäjärven Aalahovin isäntänä (1868-1888) ollut kenraali Eric Gustaf Fieandt oli ollut ankara alustalaisilleen, mutta joskus hän oli osoittanut armeliaisuuttaankin. Siitä kertoo pitäjäläisten mielissä säilynyt seuraavanlainen tapaus:

Kenraali oli tarkastamassa tiluksiaan ja siinä illan suussa sattui kulkemaan alustalaisensa mökin ohi. Siinä kulkiessaan hän huomasi, että mökinmies oli pannut vaimonsa vetämään puista perunanmultausauraa, kun mökkilläisellä ei ollut hevosta eikä uskaltanut hovista pyytää.

Hetken katseltuaan »kyntämistä» oli kenraali huutanut miehelle: »Pois akka aisoista! Käyh. kemas- sa hovista hevonen!»

Kun hölmistynyt kyntäjä ei hetimitä junnut, mitä kenraali tarkoitti, kenraali jatkoi: »Kuulitko, mene hakemaan hevonen hovista ja kynnä sillä, se ei maksa mitään, mutta pois akka aisoista».

Tämän sanottuaan kenraali meni menojaan ja mökinmies teki niin kuin häntä oli käsketty.

- J u h o J u h o n p o i k a.

sa kättilön neuvoihin. 1930-luvun alussa saatiin seurakuntaan diakonissa ja ennen sotia muutamia vuosia oli terveysisarkia. Lääkäriä tarvittaessa haettiin apua Pälksaaren piirimielisairaalan ja Wärtsilän lääkäreiltä. — I. K.

PÄLKJÄRVEN MAANOMISTAJA- VÄESTÖN SIOITUKSESTA

Pika-asutuslain täytäntöön panon aikaan Pälkjärven maanomistajaväestö sijoitettiin Liperin, Rääkkylän ja Pielisensuunkuntiin. Mutta pika-asutuslain mukaisia tiloja ehti saada vain vähäinen osa pälkjärveläisiä, Rääkkylästä 3 tilaa ja Liperistä 14 tilaa. Kun 1940-41 tilojen saanti valtion asutustoimenpitein viivästy, ryhtyivät monet maanviljelijät oma-aloitteisesti hankkimaan tiloja itselleen ympäri Suomen, kuten Hollolasta, Kuhmoisista, Maaningalta, Kontiolahdelta, Nurmekselta, Pyhäselästä, Rääkkylästä, Tohmajärveltä ja Kiihtelysvaarasta.

Toisena evakkoalkana säädettiin maanhankintalaki, jolla oli tarkoitus hankkia tilat maataloussiirtoväelle. Valtion asutusviranomaiset laativat suunnitelman siitä, mihin kuntaan mikin siirtokunta sijoitetaan. Tästä suunnitelmasta saivat jokaisen siirtokunnan edustajat lausua mielipiteensä ja esittää toivomuksensa. Sellainen tilaisuus oli Helsingissä juhannusaattona v.

PÄLKJÄRVEN HISTORIA

Pälkjärven historiakirjan on kirjoittanut fil. maisteri Veijo A. Saloheimo ja kustantanut Pälkjärven pitäjänseura. Maisteri Saloheimo on erikoistunut Pitäjähistoriain kirjoittamiseen. Pälkjärven historian vanhimman ajan tiedot on hän hankkinut Tukholmasta Ruotsin valtion arkistosta ja myöhemmän ajan tiedot Savo-Karjalan Maakuntaarkistosta Mikkelistä, jossa Pälkjärven pitäjän arkistot ovat.

Pälkjärven historia ilmestyi v. 1963 ja sai julkisuudessa hyvät arvostelut. Mm. sanomalehti Karjalaisen toimittaja nimimerkki Saximies kirjoitti pitkän arvostelun lehdessään 15.12.-63. Sitt' kirjoituksesta lainaan tähän muutamia kohtia. Näin Saximies: "On tunnusta ansaitseva tapaus, että Pälkjärven Pitäjänseura r.y. on saanut aikaan Pälkjärven historian ja että sen kirjoittajaksi on saatu Veijo A. Saloheimo, joka pystyy kertomaan historiaa eloisesti, asiallisesti ja tavalla, joka tekee teoksen tutustumisen vaivattomaksi ja avartavaksi Pälkjärven oloihin perehtymättömällekin. Pälkjärveläisten ja Pälkjärven nuorisoinpitäisi hankkia tämä teos, jossa on 232 kookasta sivua, harvinaisen runsaasti kuvia menetetyistä Pälkjärvestä, sekä luettu talvisodan ja jatkosodan sankarivainajat, mikäli he ovat pälkjärveläisiä. Kun Pälkjärven historia kertoo Pälkjärven ja pälkjärveläisten vaiheet 1400-luvulta nykypäiviin, niin se on valaiseva lukemisto jokaiselle pälkjärveläiselle, joka on saanut jättää Pälkjärven pitäjänsä vain muistojensa varaan. — Painoasu teoksella on, kuten mainitsimme, suorastaan loistava ja sen kuvaukset ja kuvat ovat mainioita.

Monet tämän teoksen lukijat ovat antaneet kiitettävän arvostelunsa tästä kirjasta. Pälkjärven historiaa on vielä saatavana Helsingissä Karjalan Liiton toimistossa, Joensuussa kirjakaupoissa ja Hammassalahden kirjakaupassa. Lisäksi kirjaa saa tilata Pälkjärven pitäjänseuran sihteeriltä Irja Kiviseltä, os. Kouluk. 25 A 12 Joensuu ja puheenjohtaja Eino Korttelaiselta, os. Niittytahti. Kirjan hinta on 10 mk. ja postitse tilatessa lisäksi postimaksu.

Pälkjärveläisille esittäisin sellaisen toivomuksen, että sen lisäksi, vaikka heillä itsellään on jo Pälkjärven historia, se olisi sopiva ostaa lahjaksi sukulaisille ja ystäville heidän merkkipäivänään. Näin vahvistettaisiin myöskin Pälkjärven pitäjänseuran taloudellista asemaa. — E. K.

1945. Sinne Pälkjärvenkin hoitokunta lähetti edustajansa. Kun siellä tutustuttiin esitettyyn sijoitussuunnitelmaan, huomattiin, että Liperin leipäpittäjä oli varattu Ruskealan siirtoväelle, samoin Pielisensuu. Tästä edustajamme lausui mielipiteenään: "Jos Liperi jää pälkjärveläisiltä pois, niin Pielisensuu on pälkjärveläisille jätettävä. Ruskealan edustaja puolusti Pielisensuuta ruskealalaisille ja Pälkjärvestä mainitsi, että se oli pieni karumaapohjainen syrjäseudun pitäjä, jonka voi sijoittaa syrjäisemmille seuduille. Pälkjärven edustajat kumosivat esitetyt väitteet ja esitettiin, että tottakai Pälkjärven kunta oli Ruskealaa viljavampi, kun kansanhuoltoministeriö vaati v. 1943 Pälkjärven kunnan viljelijöiltä 50 kilo viljaa hehtaarilta enemmän kuin Ruskealan kunnan viljelijöiltä. Mainittu määräys oli valtion asetuskoelmasa.

Aikanaan tuli sitten tieto, että Pälkjärven asukkaiden sijoituskunnat ovat: Pyhäselkä, Eno, Kiihtelysvaara, Tuupovaara ja Pielisensuu sikäli, että pälkjärveläisiä kaksikolmasosaa ja ruskealalaisia yksikolmannes sijoitetaan Pielisensuun kuntaan, joka nykyisin on Joensuun kaupunkia. Ne pälkjärveläiset siirtolaiset, jotka saivat aikaisemmin tilat Liperistä, saivat ne pitää edelleen.

Muutamit siirtokunnat koettivat aikanaan adressien ja lähetystöjen avulla saada parempaa sijoituskuntaa asukkailleen. Pälkjärven kunnan puolesta ei sijoitussuunnitelmaan esitetty muuta muutosta, kuin siellä Helsingin kokouksessa. Pälkjärveläiset ovat raivanneet ja rakentaneet talonsa ja ovat olleet suurin piirtein tyytyväisiä. Monet ovat jo sairauden ja vanhuuden takia myyneet talonsa ja siirtyneet oloneuvoksiksi. — E. K.

PÄLKJÄRVEN APILA

Vuonna 1935 Hytinvaaaran kartanon isäntä Matti Kivinen kirjoitti Karjalan Maassa seuraavanlaisen kirjoituksen:

PÄLKJÄRVEN APILA SEN SYNTY JA KEHITYS

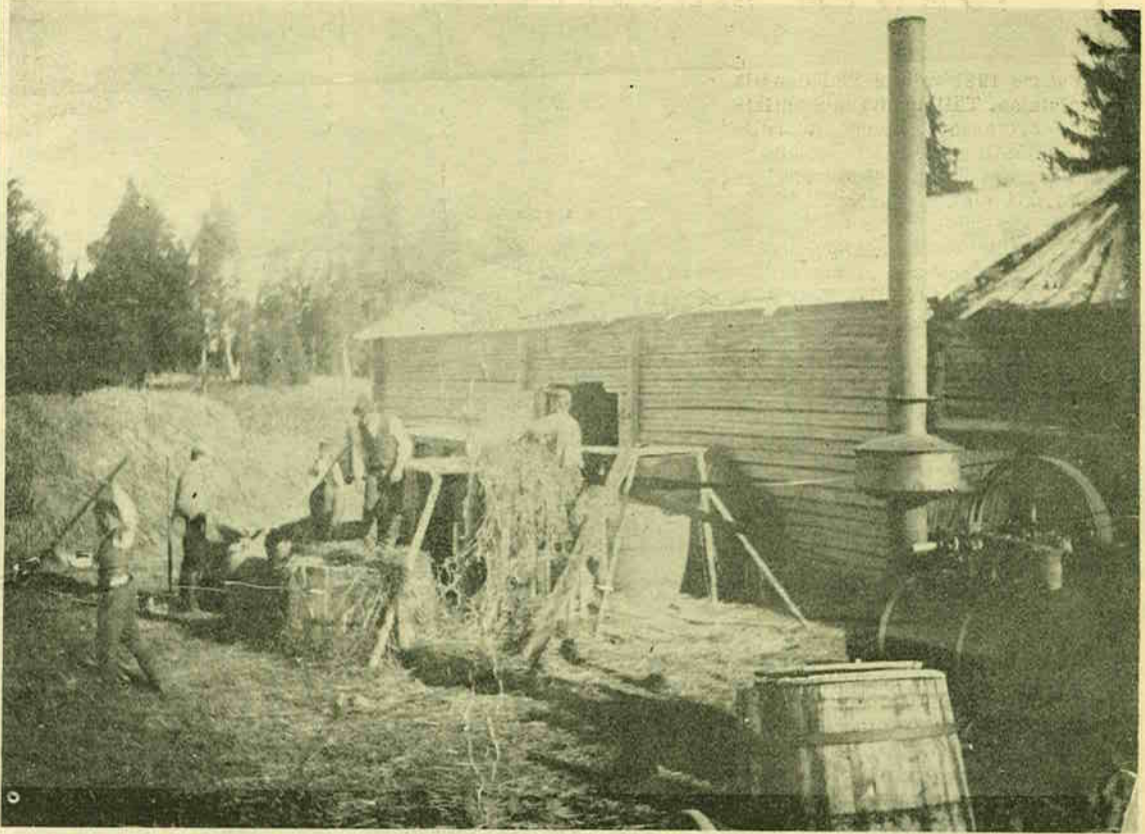
Ympäri Suomen on tullut kuuluisaksi n.s. "Pälkjärven apila". Monelle ehkä lienee mielenkiintoista tietää, mistä tämä hyvä tuloksisuutta tuottanut apilakanta on saanut alkunsa ja millä tavoin se on levinnyt niin laajalle ympäri Suomen.

Siemenen on jalostanut patruuna Edvin Arppe Värtsilän Uudessakylässä, omistamallaan Niiralan tilalla (nykyinen kunnalliskoti). Alku siemenen otti hän "Röykynvaara" nimisestä mäestä, joka on lähellä mainittua tilaa, jo ennen vuotta 1882, jolloin hän jo kuoli. Ensin on Arppe viljellyt mainittua apilaa puutarhassa ja sittemmin laajemmin pellolla sekä jakanut sitten pienempiä erä siementä naapureilleen. Vuonna 1892 muutti Värtsilästä maanviljelijä Matti Sistonen Pälkjärvelle Meltovaaraan. Uudelta naapuriltaan sai maanviljelijä Kivinen, tämän kirjoittaja, tätä uutta apilansiementä 2 naulaa eli 900 gr. Tästä pienestä määrästä on edellämainittu sitten jatkanut tämän apilan viljelystä hyvällä menestyksellä ja levittänyt sitä omaan sekä lähipiirittin, eikä Pälkjärvellä paremmin kuin muussakaan lähipiirittäjissä juuri muuta apilalajeja tunnetakkaan.

Vuonna 1909 järjesti Hankkijan Siemenosaston johtaja maisteri Väinö Suuronen Pälkjärvellä 20-30 sopimusviljelijää. Tällöin alkoi "Pälkjärven apilan" oikea voitto-kuilu. Vuosittain lähetettiin Hank-

Jatkoa 12. siv.

Arkielämää Pälkjärvellä

Puintiosuuskunnan koneet Alahovin pajaladolla.

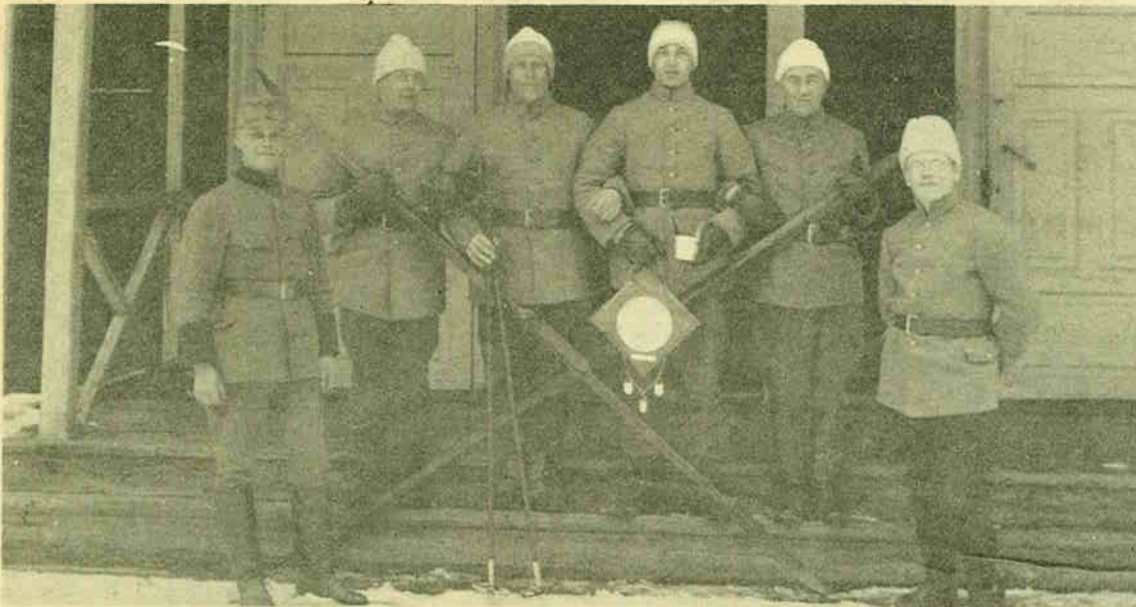

Osa Hytinvaaaran karjaa 20-luvulla.

Työelämää Alahovissa v. 1922.

PÄLKJÄRVEÄ KUVINA

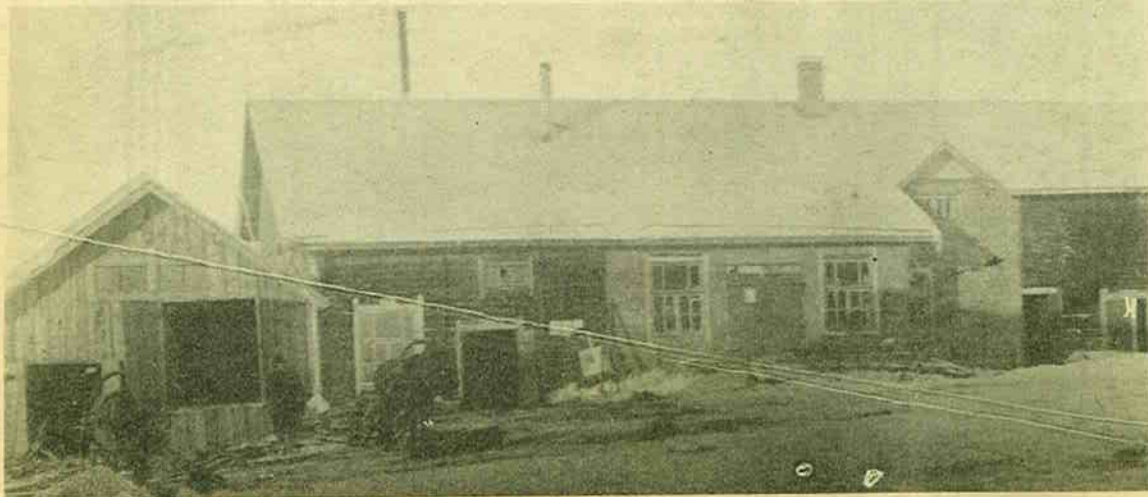
Pälkäjärven suojeluskunnan hiihtojoukkue, joka saavutti monta voittoa viestinhiihdossa: Mauno Nyman, Arvo Nieminen, Jussi Rouhiainen, Kuuno Rouhiainen, Aaro Sarlund ja Tauno Malinen.

Luther-kurssilaisia v. 1933 kokoontui kirkkoon viikon ajan Jumalan sanan ääreen pitkistä matkoista. Innoittajana oli nuori pastori Eino Sares (oik.).

Ompelukurssilaisia vv. 1918—19. Valokuvannut Yrjölä.

Pälkäjärven osuusmeijeri, saha ja mylly.

Mietteitä talvi-iltana

On talvi. Ulkona on maa lumen peitossa. Pakkanen paukkuu nurkissa. Hiljaisuus vallitsee kaikkialla. Vain seinäkellon tasainen nautus häiritsee hiljaisuutta. Istun yksinäni huoneessani. Koko muu talonväki nukkuu. Tuntuu niin rauhalliselta kaikkialla. Mutta mikä lie kun ei minun silmiini uni tule! Mutta silloin huomaan syyn! Minullahan on vielä kerholäksy lukematta sekä tehtävänäni ollut aine kirjoittamatta. Otan äidinkielen kirjan esille ja siitä läksykohdan. Luen sen muutamaan kertaan sekä mietin tärkeimpiä kohtia tuosta läksystä. On ollut juuri puhe lausunnasta ja sen monista vaikeuksista. Samassa muistui mieleen syksy ja käynti kerhopäivillä Joensuussa. Siellä olimme saaneet kuulla oikein suurta taidetta. Yliopiston lausunnonopettaja Ilmari Räsänen siellä esitti seläistä, jota minä en osannut uneksiakaan. Koko hänen olemuksensa kuvastuu heti silmiini eteen kun hänen nimeään mainitaan. Nyt ei enää kuulu koskaan hänen runonsa eikä luentonsa hän on nauttanut sinne mistä ei ääni kuulu. Kerran minä häntä kuulin ja se olikin viimeinen myös. Ehkäpä hänen taitonsa ei sentään mennyt hänen mukanaan. Samoihin aikoihin myös kuuluisa Kalevala-aiheisten taulujen maalaja, taitelija Akseli Gallen-Kallela muutti myös tuonen tuville. — Tämmöiset synkät mietteet valtaa mielen. Mutta niiden poistuttua tulee ajatus: mitenkähän läksy sujuu kerhossa ja näihin mietteihin liittyy myös hauska kerhoilta ja sen luoma vaihtelu jokapäiväisessä elämässäni. Unikin tulee jo silmiini, täytyy mennä nukkumaan.

Tämä on Ilmakan opintokerhon papereista. Kirjoittanut K. R.

Vanhoja värjäysaineita

Vielä 60 vuotta sitten pälkäjärveläinen talonpoikaisväestö käytti lankojen ja kankaiden värjäykseenä luonnosta saatuja väriaineita. Leppäpuun kuoret ja eräät suokasvit olivat hyviä ja kestäviä väriaineita. Näiden lisäksi oli hyvin suosittu kellertävän värin aikaansaamiseksi ihmisvirtsa. Sitä käytettiin hame- ja oikpatjakankaiden loimi- tai kudelankojen värjäykseen. Tältä virtsavärjäyksen aikakaudelta kertoi äitini seuraavanlaisen hauskan tarinan: Rovasti F. Forsmanin ollessa Pälkäjärven seurakunnan kirkkoherrana v. 1900 paikkeilla tuli hänen luokseen asialle eräs mökin vaimo, nimeltään Vappu Laasonen. Kun hän oli suorittanut asiansa rovastille, poikkesi hän vielä pappilan keittiöön ruustinnan luokse jutuille. Siinä keskustelun lomassa huomasi ruustinna, että Vapulla oli uusi hame yllään. Tätä ruustinna tarkastelemaan ja kysäisi Vapulta: "Onko tämä hamekangas pissillä värjätty?" Tähän Vappu Laasonen oli vastannut: "Mistä sitä, ruustinna kulta, köyhällä pissillä, kumpahaan kusella, kusella, kusella." Vappu erehtyi luulemaan "pissää" ostoväriaineeksi.

— Juho Juhonpoika.

KENRAALI v. FIEANDT

Toistasataa vuotta sitten eli v. 1868 Pälkäjärven Alahovin isännäksi tullut eläkkeelle siirtynyt kenraalimajuri Erik Gustaf von Fieandt tunnettiin hyvin sotilaallisena ja kiivaana miehenä alustalaisten keskuudessa. Mutta vaikka hän oli arvonsa tunteva herra, saattoi hän joskus antautua vaarallisiin poikamaisiin leikkeihin. Niinpä pälkäjärveläisten muistissa säilynyt vanha tarina kertookin, kuinka kenraali käytti mestarillista ampumataitoaan hyväkseen näissä poikamaisissa leikeissään.

Kenraalin mieliharrastus oli ollutkin ampua piippu pois ohikulkevan miehen hampaista ja piiskaa heiluttavalta hevosmieheltä paukuttaa poikki piiskan varsi. Piippunsa menettäneen miehen hän kutsui hovin keittiöön kahville ja siellä myös lahjoitti hänelle uuden piipun. Mutta piiskaa heiluttanut hevosmies sai vain ankarat nuhteet ja määräyksen, ettei saanut hovin alueella piiskaa käyttä.

Näin hävisivät piiskat hevosmiehiltä, mutta hävisivätpä piippua polttavat miehetkin hovin ohi kulkevalta maantieltä, sillä kukapa eläväksi maalityöksi rupeaisi, vaikka ampujana olisi tarkkakätinen kenraali ja kahvit hovin keittiössä sekä uusi piippu menetetyntilalle.

— Juho Juhonpoika.

Lapsuudenseutuni kirkko

Kirj. VILPPU KOSKIMIES

Lapsuudenseudun kirkko koruton, sun muistan maailmata kulkeissani. Sa katoit yli kumpus kolvikon mun pienen leikkejäni, riemujani.

Lein katseen hartaan tornin vakavaan, kun päivä kultasi sen laudotusta. Kuun valaessa iltahopeitaan pelotti mua varjos jylhämmusta.

Tahdisaan sunnuntaisin kello soi, ja korven ranta kumatelut toisti. Mä kuuntelin ja sydän unelmoi — Ja samutavas korkeana loisti —

Niin usein isän kanssa kloruhdin sun kello kutsumana kattos alle. Ja virret, saarna, taulu alttarin na muistoinani seuras maailmalle.

Juhannus, juhla kukkain, nuoruuden; on hertteiset ne muistot aikain takas. Näin nuorten sekä vanhan kilvaten sun juhlas saapuvan, sä templi vakas.

Ja jouluaamun kulkushelinät ja sadat valot kirkon ikkunoissa! Tien varrell' lumimetsät pimeät — Tuhannet tulkeet tähtimaailmoissa.

Lapsuudenseudun kirkko koruton, sun muistan kllhkeissä elon työssä. Viel' on kuin yli kumpus kolvikon sa katoit kuin tähti telviyössä. —

Pälkäjärven apila ...

Jatkoa 11. siv.

kijalle useita tuhansia kiloja apilaa, mikä oli kaikki tätä mainittua apilakantaa. Hankkijan jakamana on sitten edellä selostettu apila levinnyt ympäri Suomen ja on se kaikkialla tuottanut runsaita satoja. Edullisina viljelyvuosina on Pälkäjärven apilaa saatu siemenenä 400-480 kg hehtaarilta ja vielä 6-vuotisesta nurmesta on saatu siementä 230 kg hehtaarilta, mikä on jo sinänsä erinomainen saavutus. AIV-rehuksi tehtynä on mainittu apila tuottanut 76.000 kg tuoretta rehua hehtaarilta. Pitkäaikaisen kokemuksen perusteella on edellä selostettu apilakanta osoittautunut tälläkäläisiin olosuhteisiin sopivaksi ja tuottoisammaksi apilalajiksi.

— M. K.